

Mateja Kovač, Darja Majkovič¹

Menjava kmetijskih in živilskih proizvodov Slovenije s tujino: stanje, trendi, predelanost in konkurenčnost

Delovni zvezek štev. 5/2009, let. XVIII

Kratka vsebina: Avtorici v delovnem zvezku analizirata blagovno menjavo slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov s tujino v obdobju petih let od 2003 do 2007. Prikazujeta pomen te menjave v skupni menjavi ter podrobnejše stanje in trende v njeni strukturi. Obravnavane proizvode ločujeta glede na predelanost na kmetijske (primarne, nepredelane) in živilske (predelane), pri čemer uporabljata metodologijo Združenih narodov BEC Rev.3 in Eurostatov šifrant pretvorbe. Kmetijski in živilski proizvodi so namreč proizvedeni v dveh povsem ločenih samostojnih dejavnostih, vendar so ne glede na to zaradi njihove izjemne prepletenosti in soodvisnosti po klasifikaciji kombinirane nomenklature carinske tarife združeni v skupna poglavja. V nadaljevanju po metodologiji Aigingerja (1997) ugotavljata izvozno konkurenčnost oziroma nekonkurenčnost dejavnosti. Pri tem na podlagi primerjave količin, vrednosti in cen proizvodov na najnižji stopnji klasifikacije kombinirane nomenklature carinske tarife proučujeta segment cene in kakovosti. To je bil tudi njun glavni delovni izziv, saj je konkurenčnost proizvodov izjemno pomembna za obstoj in razvoj vsake dejavnosti, a je hkrati zaradi prepletene pogojenosti s številnimi kompleksnimi dejavniki precej težko merljiva.

Ključne besede: blagovna menjava, kmetijski proizvodi, živilski proizvodi, kmetijstvo, živilsko predelovalna industrija, predelanost, konkurenčnost, Slovenija

Zbirka Delovni zvezki je namenjena objavljanju izsledkov tekočega raziskovalnega dela, analizi podatkovnih serij in predstavitev metodologij s posameznih področij dela urada. S tem želimo spodbuditi izmenjavo zamisli o ekonomskih in razvojnih vprašanjih, pri čemer je pomembno, da se analize objavijo čim hitreje, tudi če izsledki še niso dokončni.

Mnenja, ugotovitve in sklepi so v celoti avtorjevi in ne izražajo nujno uradnih stališč Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.

Objava in povzemanje publikacije sta dovoljena delno ali v celoti z navedbo vira.

¹ Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede.

Delovni zvezki Urada RS za makroekonomske analize in razvoj

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Gregorčičeva 27

1000 Ljubljana

Tel: (+386) 1 478 1012

Telefaks: (+386) 1 478 1070

E-naslov: gp.umar@gov.si

Odgovorna urednica: mag. Barbara Ferk (barbara.ferk@gov.si)

Delovni zvezek: Menjava kmetijskih in živilskih proizvodov Slovenije s tujino: stanje, trendi, predelanost in konkurenčnost

Avtorici: mag. Mateja Kovač (mateja.kovac@gov.si), doc. dr. Darja Majkovič (darja.majkovic@uni-mb.si)

Lektoriranje: Služba za prevajanje, tolmačenje, redakcijo in terminologijo Generalnega sekretariata Vlade RS

Lektoriranje angleškega povzetka: Amidas d. o. o.

Recenzent: dr. Štefan Bojnec

Ljubljana, julij 2009

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

658.7:633/638(497.4)(0.034.2)

KOVAČ, Mateja, 1962-

Menjava kmetijskih in živilskih proizvodov Slovenije s tujino
[Elektronski vir] : stanje, trendi, predelanost in konkurenčnost /
Mateja Kovač, Darja Majkovič. - Besedilni podatki. - Ljubljana :
Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2009. - (Zbirka
Delovni zvezki UMAR ; letn. 18, št. 5)

Način dostopa (URL):

http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2009/dz05-09.pdf

ISBN 978-961-6031-89-9

1. Majkovič, Darja
246804992

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
2 METODOLOGIJA DELA	3
3 REZULTATI ANALIZE Z RAZPRAVO	6
3.1 Pomen menjave kmetijskih in živilskih proizvodov	6
3.2 Struktura menjave kmetijskih in živilskih proizvodov	7
3.2.1 Struktura menjave in salda.....	8
3.2.2 Struktura uvoza	9
3.2.3 Struktura izvoza.....	12
3.3 Regionalna usmerjenost menjave	15
3.3.1 Regionalna usmerjenost kmetijskih in živilskih proizvodov skupaj	15
3.3.2 Regionalna usmerjenost po posameznih skupinah proizvodov	18
3.4 Menjava glede na (ne)predelanost proizvodov	20
3.5 Ugotavljanje konkurenčnosti	24
3.5.1 Povprečne uvozne in izvozne cene.....	24
3.5.2 Ugotavljanje konkurenčnosti	26
4 SKLEPNE MISLI	30

PRILOGA K DELOVNEMU ZVEZKU: STATISTIČNE TABELE V EXCELOVI DATOTEKI

Kazalo slik in tabel

Tabela 1: Pomen kmetijskih in živilskih proizvodov v skupni blagovni menjavi, leta 2002, 2006 in 2007	6
Tabela 2: Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov po skupinah, leti 2002 in 2007	9
Tabela 3: Uvoz kmetijskih in živilskih proizvodov po skupinah v letih 2002, 2006 in 2007	12
Tabela 4: Izvoz kmetijskih in živilskih proizvodov po skupinah v letih 2002, 2006 in 2007	14
Tabela 5: Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov po regijah, leti 2002 in 2007	16
Tabela 6: Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov po predelanosti, leta 2002, 2006 in 2007	21
Tabela 7: Povprečne uvozne in izvozne cene po posameznih skupinah proizvodov v letih 2002 in 2007	25
Slika 1: Rast uvoza in izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov v primerjavi s proizvodi skupaj, obdobje 2002–2007	7
Slika 2: Struktura uvoza kmetijskih in živilskih proizvodov v letu 2007, posamezne skupine	11
Slika 3: Struktura uvoza kmetijskih in živilskih proizvodov v letu 2007, agregirane skupine	11
Slika 4: Struktura izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov v letu 2007, posamezne skupine	13
Slika 5: Struktura izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov v letu 2007, agregirane skupine	15
Slika 6: Regionalna usmerjenost uvoza in izvoza, članice in nečlanice EU, vrednosti, obdobje 2002–2007	17
Slika 7: Struktura regionalne usmerjenost uvoza, izvoza in menjave v EU-15, EU-11, EX YU in preostali svet, deleži, leti 2002 in 2007	17
Slika 8: Regionalna usmerjenost menjave (uvoz + izvoz) po posameznih skupinah proizvodov v letu 2007	18
Slika 9: Regionalna usmerjenost uvoza po posameznih skupinah proizvodov v letu 2007	19
Slika 10: Regionalna usmerjenost izvoza po posameznih skupinah proizvodov v letu 2007	20
Slika 11: Razvrstitev uvoza, izvoza in menjave glede na (ne)predelanost, kmetijski in živilski proizvodi skupaj, leti 2002 in 2007	22
Slika 12: Razvrstitev uvoza glede na (ne)predelanost, po skupinah proizvodov, leto 2007	23
Slika 13: Razvrstitev izvoza glede na (ne)predelanost, po skupinah proizvodov, leto 2007	23
Slika 14: Delež dvosmerne trgovine v menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov, po skupinah, leto 2007	27
Slika 15: Ugotovljena struktura (ne)konkurenčnosti, kmetijski in živilski proizvodi skupaj, leti 2002 in 2007	27
Slika 16: Ugotovljena struktura (ne)konkurenčnosti, po skupinah proizvodov, leto 2007	28
Slika 17: Ugotovljena struktura (ne)konkurenčnosti, po izvoznih trgih, leto 2007	29

Povzetek

Kmetijski in živilski proizvodi k vrednosti skupne slovenske blagovne menjave s tujino prispevajo razmeroma malo, k skupnemu negativnemu saldu pa precej. Slovenija je postajala v obdobju zadnjih nekaj let vse večja neto uvoznica hrane. Okoliščine menjave so bile zelo pestre, kar je povzročilo razmeroma hitre in velike spremembe. Neto uvoz je razmeroma visok predvsem pri nekaterih skupinah rastlinskega izvora, ki so s stališča zdrave in uravnotežene prehrane izjemno pomembne (sadje, zelenjava in žita ter proizvodi iz njih). Skupno trgovanje poteka predvsem s predelanimi živilskimi proizvodi, kar je tudi sicer značilno za razvitejše države. Delež predelanih proizvodov je v izvozu višji kot v uvozu, vendar pa se v izvozu znižuje, kar s stališča doseganja višje dodane vrednosti ni dobrodošlo. Po izločitvi enosmerne trgovine, kjer konkurenčnosti po izbrani metodologiji ni bilo mogoče analizirati, smo ugotovili, da je nekaj več kot tretjina obravnavanih proizvodov v menjavi konkurenčnih na področju kakovosti. Ta vrsta konkurenčnosti je najbolj zaželen, saj gre za neto izvoz po cenah, ki presegajo cene teh proizvodov v uvozu. Izvozniki so v tem primeru uspešni kljub visokim cenam, ker jim trg kakovost priznava. Nadaljnja desetina proizvodov v menjavi je konkurenčnih na področju cene, ko je prodor na tuje trge uspešen zaradi nizkih izvoznih cen. Le malo nižji pa je delež kakovostno nekonkurenčnih proizvodov, kar pa je najbolj problematična skupina. V tem primeru proizvajalci na tuje trge ne morejo prodreti, čeprav so cene njihovih proizvodov relativno nizke. Predvsem v tej skupini proizvajalcev je izboljšanje nujno, saj se sicer ne bodo mogli uspešno uveljavljati niti na enotnem notranjem, še manj pa na izjemno dinamičnem in vse bolj zaostrenem globalnem trgu.

Summary

While the share of international trade in agro-food products as part of Slovenia's total international trade in products is relatively small, the share in the total negative balance is relatively great. Slovenia has increasingly become a net importer of food over the past few years. The circumstances of trade have been highly variable, leading to relatively rapid and significant changes. Net imports are quite high, especially in certain groups of plant origin, which from the standpoint of healthy and balanced nutrition are extremely important (fruits, vegetables, cereals and products thereof). Total trade is mainly in processed food products, which is also a characteristic of developed countries. The share of processed products is higher in exports than in imports, but in exports it is falling, and in regard to achieving higher added value this trend is not welcome. After the elimination of one-way trade, where competition according to the methodology could not be analyzed, we found that slightly more than a third of the products in trade are competitive in quality. This type of competition is the most desirable, since it represents a net export at prices that exceed the prices of imports. Exporters in this case are successful despite the high prices, because the market recognises the quality. Another tenth of the products in the change are competitive in price, where penetration into foreign markets is successful due to low export prices. Only slightly lower is the proportion of low-quality products, which is the most problematic group. In this case, the producers cannot penetrate foreign markets, although the prices of their products are relatively low. Improvement in this group of producers is particularly vital, because otherwise they will be unable to successfully compete in a single internal, let alone very dynamic and increasingly keen global market.

1 UVOD

Menjava kmetijskih in živilskih proizvodov s tujino je razmeroma tesno povezana s pridelavo in predelavo v nacionalnem prostoru. Slovensko kmetijstvo je zaradi v povprečju slabih naravnih pogojev, zanj neugodnega zgodovinskega razvoja ter dokaj neustrezne starostne in izobrazbene strukture nosilcev kmetijskih gospodarstev razmeroma nizko produktivno. Delež dejavnosti v dodani vrednosti gospodarstva je razmeroma nizek, v zaposlenosti pa visok. Posledice so razvidne v nizki stopnji samooskrbe in visokem uvozu nepredelane in tudi predelane hrane. Država si s kmetijsko politiko prizadeva zagotoviti stabilno pridelavo in čim višjo stopnjo samooskrbe z osnovnimi kmetijskimi proizvodi. Tudi živilsko predelovalna industrija, ki je naslednji člen v prehranski verigi, je bila v preteklem obdobju deležna posebne pozornosti. Ker so podatki o zunanjetrgovinski menjavi eni izmed redkih agregiranih podatkov za celotno kmetijstvo in živilstvo skupaj in so hkrati razmeroma precej zanesljivi, je njihov pomen toliko večji. Še posebej je zanimivo analiziranje trendov, to je smeri sprememb v nekoliko daljšem časovnem obdobju.

Okoliščine slovenske menjave kmetijskih in živilskih proizvodov s tujino so bile v zadnjih petih letih izjemno pester, kar je v menjavi povzročilo razmeroma hitre in velike spremembe. V obdobju pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo so bile carinske omejitve za te proizvode precej visoke, zato je bila menjava z njimi razmeroma skromna². Večinoma se je odvijala z državami bivše Jugoslavije, saj je imela Slovenija z njimi sklenjene dvostranske sporazume. Pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo je prišlo do postopnega zmanjševanja carinskih in nekaterih necarinskih omejitev, sočasno pa je upadala konkurenčna sposobnost domačih kmetijskih in živilskih proizvodov (Majkovič, 2007)³. Po vstopu so se razmere na domačem trgu in na izvoznih trgih zaostrele tudi zaradi naraščajočih pritiskov vse bolj razvite trgovine. Omogočen je bil neoviran pretok blaga in storitev, kar je mednarodno trgovino s temi proizvodi precej pospešilo. Ker se je uvoz hitreje povečeval kakor izvoz, je trgovinski primanjkljaj naraščal. To je nakazovalo pomanjkanje izvozne konkurenčne sposobnosti slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov⁴.

V pogojih prostega pretoka blaga in storitev je uspešnost dejavnosti odvisna od sposobnosti konkuriranja, ta pa je v kmetijstvu in živilsko predelovalni industriji razmeroma nizka. Sposobnost konkuriranja je izjemnega pomena za gospodarske enote, ki so vključene v mednarodno menjavo, in tudi za druge, ki niso. V pogojih prostega pretoka blaga in storitev se namreč ne povečuje le možnost vstopa domačih proizvajalcev na zunanje trge, pač pa tudi možnost prodora zunanjih ponudnikov na lokalni domači trg. S tem se tudi domačim ponudnikom ožijo možnosti za uspešnost prodaje na lokalnem domačem trgu. Dosedanje raziskave so pokazale na razmeroma nizko konkurenčno sposobnost slovenske kmetijske in živilsko predelovalne dejavnosti. Avtorji so opozarjali na nujnost izboljšanja, ker sicer ne bo mogoče doseči uspešnejše prodaje niti na enotnem evropskem, še manj pa na izjemno dinamičnem in vse bolj zaostrenem globalnem trgu (Bojnec in Novak, 2005; Majkovič in drugi, 2007; Kovač in Majkovič, 2008).

Kmetijski dejavnosti in živilsko predelovalni industriji je že dolgo priznan poseben pomen, primerna stopnja samooskrbe s hrano in s tem nižja odvisnost od zunanjih trgov pa postajata spet vse bolj aktualni. Na globalnih trgih s hrano vse hitreje prihaja do precejšnjih ekonomskih in podnebnih sprememb, ki se kažejo v globalni rasti povpraševanja, zmanjšanem obsegu svetovne proizvodnje in izrazito nizkih

² Slovenija je v Evropsko unijo vstopila 1. maja 2004.

³ Povprečna carinska stopnja na strani uvoza je bila v letu 1999 16,63 %, v letu 2004 pa 5,95 %.

⁴ Definicij za konkurenčno sposobnost je več. Ena izmed najpogosteje uporabljenih pravi, da jo izkazujejo tista podjetja, ki so sposobna obdržati in povečevati svoj tržni delež na domačem ali tujem trgu oziroma obeh in pri tem ustvariti dobiček (Pitts in Lagnevik, 1998; povzeto po Erjavec in Kuhar, 2000).

svetovnih zalogah osnovnih kmetijskih surovin. Posledično so se cene kmetijskih in živilskih proizvodov v zadnjih letih v povprečju izjemno zvišale. Mednarodna trgovina s kmetijskimi in živilskimi proizvodi se je s tem precej spremenila po obsegu in vrednosti kakor tudi po strukturi in regionalni usmerjenosti. Odvisnost od uvožene hrane postaja za države uvoznice večje breme kakor pred leti. Na drugi strani pa k povečevanju pomena lastne samooskrbe prispeva tudi vse večja ozaveščenost glede onesnaževanja okolja. Izjemne podražitve hrane na svetovni ravni, višje cene energentov, ki dražijo pridelavo, in vse opaznejše posledice podnebnih sprememb z vplivom na kmetijsko pridelavo so resno opozorilo, da bo treba na novo razmisliti o hrani kot strateškem viru države. Prevažanje hrane na dolge razdalje ima morda previsoko ceno: veliko onesnaževanje okolja, izgubo prehranske vrednosti živil, višje stroške, odvisnost od svetovnega trga in stagniranje osnovnih lokalnih virov. Visoka odvisnost od zunanjih trgov ob razmeroma nizki nacionalni stopnji samooskrbe s hrano v Sloveniji sicer ni presenetljiva, vendar pa s podrobnejšo analizo stanja lahko prispevamo k razmisleku o možnih poteh in smereh izboljšanja lastne kmetijske pridelave in predelave v živilsko predelovalni industriji.

V tem delovnem zvezku prikazujemo izbrane rezultate analize stanja blagovne menjave in izvozne konkurenčnosti slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov v zadnjem petletnem obdobju. Delo smo razdelili na štiri poglavja. Po uvodnem razmišljanju najprej na kratko predstavljamo najpomembnejše iztočnice izbrane metodologije dela. V osrednjem delu, ki ga predstavljajo rezultati z razpravo, je prikazan pomen menjave opazovanih proizvodov v skupni blagovni menjavi Slovenije s tujino, nato se osredotočamo na stanje in trende v strukturi posamezne menjave. Nadaljujemo z razvrstitvijo opazovanih skupin proizvodov glede na stopnjo predelanosti, saj so kmetijski in živilski proizvodi kljub temu, da predstavljajo med seboj razmeroma močno povezane proizvode v enotni prehranski verigi, proizvedeni v dveh samostojnih členih verige, kjer stanje in trendi razvoja niso povsem enotni. Poglavje zaključujemo s prikazi rezultatov ugotavljanja (ne)konkurenčnosti kmetijskih in živilskih proizvodov, posebno s stališča kakovosti in cene. To je bil tudi naš glavni delovni izziv, saj je (ne)konkurenčnost dejavnosti – zaradi njene pogojenosti s številnimi in kompleksnimi dejavniki – izjemno težko merljiva. Upamo, da smo s tem nekoliko prispevali k boljšemu razumevanju sedanjega stanja na tem področju. Delovni zvezek zaokrožujemo s sklepnimi razmišljanji, nekateri najpomembnejši podrobnejši rezultati pa so posebej prikazani v tabelah, ki smo jih združili v prilogo. Ker smo vse izračune opravljali na najnižji ravni klasifikacije proizvodov, so delovne tabele zelo obsežne, vsem zainteresiranim pa so na voljo pri avtoricah.

2 METODOLOGIJA DELA

Po osnovni analizi dogajanj v zunanjetrgovinski menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov smo se soočili z dvema osnovnima izzivoma: kako med seboj ločiti proizvode glede na predelanost in kako ugotoviti njihovo konkurenčnost v zunanjetrgovinskem prostoru. Pri reševanju prvega izziva smo uporabili metodologijo Združenih narodov, pri drugem pa metodologijo po Aigingerju.

Pri razvrstitvi kmetijskih in živilskih proizvodov v menjavi glede na predelanost smo uporabili metodologijo Broad Economic Categories Revision 3. Uporabljena klasifikacija je metodologija Združenih narodov in je označena kot BEC Rev.3 (*Broad Economic Categories, Revision 3*). Po njej so kmetijski in živilski proizvodi razvrščeni v naslednje skupine:

Hrana in pijača: (i) nepredelani proizvodi (za vmesno ali končno porabo)
(ii) predelani proizvodi (za vmesno ali končno porabo)
(iii) industrijske surovine, nikjer drugje specificirane (nepredelani proizvodi, predelani proizvodi)
(iv) potrošne dobrine, nikjer drugje specificirane

Ker imata zadnji dve kategoriji zanemarljiv delež v menjavi, smo ju pri našem delu združili v skupino 'Ostalo'.

Treba je bilo še pretvoriti postavke po kombinirani nomenklaturi carinske tarife v šifrant BEC Rev.3. Za to smo uporabili Eurostatov šifrant. Vse pretvorbe so bile opravljene na najnižji klasifikaciji kmetijskih in živilskih proizvodov, zato je bil njihov spisek zelo obsežen⁵.

Pri ugotavljanju izvozne konkurenčnosti oziroma nekonkurenčnosti kmetijskih in živilskih proizvodov smo uporabili metodo po Aigingerju. Avtor (Aiginger 1997; 1998) z uporabo podatkov zunanje trgovine ugotavlja konkurenčnost oziroma nekonkurenčnost v dveh segmentih. Prvi segment je področje cen, drugi pa področje kakovosti. Na tej podlagi smo posamezne panoge in njihove proizvode razvrstili v naslednje štiri skupine:

- Skupina C+, ki jo odlikuje uspešna cenovna konkurenčnost,
- Skupina C–, ki cenovno ni konkurenčna – vzrok so največkrat visoki proizvodni stroški,
- Skupina K+, ki jo odlikuje uspešna kakovostna konkurenčnost, ker izvoz kljub višji izvozni kot uvozni ceni proizvoda presega uvoz; ta nakazuje višjo kakovostno raven, zato je to najbolj zaželena skupina, in
- Skupina K–, ki na področju kakovosti ni konkurenčna – čeprav je izvozna cena nižja od uvozne, je trgovinska bilanca negativna; to je najbolj problematična skupina, saj kaže, da se dejavnost sooča z velikimi strukturnimi problemi⁶.

Za razvrstitev proizvodov glede na konkurenčnost je potrebna analiza uvoznih in izvoznih cen ter obsega menjave. Trgovski tokovi so po Aigingerju razčlenjeni s primerjavo med povprečnimi izvoznimi in uvoznimi cenami. Hkrati je bilo treba proučiti, ali se je izbrani tok zaključil s pozitivno ali z negativno zunanjetrgovinsko bilanco, to je, ali je izvozna količina večja ali manjša od uvozne.

⁵ Klasifikacija BEC (Broad Economic Categories, Revision 3) je dostopna na <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?CI=10&Lg=1>. Pretvorne tabele iz Kombinirane nomenklature v šifrant BEC Rev.3 (in obratno) so na Eurostatovem strežniku RAMON in so dostopne na: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/relations/index.cfm?TargetUrl=LST_REL. Kreirane so v Eurostatovi enoti G3 »Zunanja trgovina«.

⁶ Dejavnosti smo s C+, C–, K+ in K– označili sami, da bi s tem povečali preglednost in izboljšali berljivost dobljenih rezultatov po analizi.

Metodo smo v segmentu dvosmerne trgovine aplicirali na naslednji način:

- Skupina C+: $UV_X < UV_M$ in $Q_X > Q_M$: konkurenčnost v segmentu cene,
- Skupina C–: $UV_X > UV_M$ in $Q_X < Q_M$: nekonkurenčnost v segmentu cene,
- Skupina K+: $UV_X > UV_M$ in $Q_X > Q_M$: konkurenčnost v segmentu kakovosti,
- Skupina K–: $UV_X < UV_M$ in $Q_X < Q_M$: nekonkurenčnost v segmentu kakovosti,

kjer so UV_X povprečna cena proizvoda v izvozu, UV_M povprečna cena proizvoda v uvozu, Q_X količina proizvoda v izvozu in Q_M količina proizvoda v uvozu. Vse navedene vrednosti in količine so izračunane na šestmesečnem nivoju kombinirane nomenklature proizvodov⁷.

Razvrstitev proizvodov glede na konkurenčnost je možna le v segmentu dvosmerne trgovine. Pri tem po Aigingerju velja, da je trgovanje z določenim proizvodom dvosmerno, kadar manjšinski tok (npr. izvoz) predstavlja vsaj 10 % večinskega toka (v tem primeru uvoza):

$$\frac{\min(X_{kk'pt}, M_{kk'pt})}{\max(X_{kk'pt}, M_{kk'pt})} > 10\%$$

kjer je X (M) vrednost izvoza (uvoza) države k , k' trgovinska partnerica, p proizvod in t obravnavano časovno obdobje (leto).

Pod tem pragom je manjšinski tok neznačilen in kot tak ne predstavlja značilne strukturne determinante trgovanja. Večji je delež dvosmerne trgovine, večja je stopnja integriranosti proizvodov v mednarodne tokove, torej se v tem primeru pričakujejo manjši pritiski po prestrukturiranju.

Vse naše delo temelji na podatkih Statističnega urada Republike Slovenije o menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov. Uporabili smo podatke zunanjetrgovinske statistike, razvrščene po kombinirani nomenklaturi carinske tarife (KN). Po njej kmetijski in živilski proizvodi spadajo na začetek, v prvih štiriindvajset skupin sistema⁸. Pri delu smo podrobneje analizirali najprej proizvode vseh skupin skupaj, nato pa tudi posamezne skupine oziroma podskupine proizvodov. Da bi dobili jasnejši pregled dogajanj po posameznih področjih, smo oblikovali še tri skupine med seboj smiselno povezanih proizvodov, in sicer na naslednji način:

- agregirana skupina živali in meso združuje štiri skupine: 01 – žive živali, 02 – meso, 05 – drugi proizvodi živalskega izvora, 16 – izdelki iz mesa in rib;
- agregirana skupina zelenjava in sadje združuje tri skupine: 07 – zelenjava, 08 – sadje, 20 – proizvodi iz zelenjave in sadja;
- agregirana skupina žita in proizvodi prav tako združuje tri skupine: 10 – žita, 11 – proizvodi mlinске industrije, 19 – izdelki iz žit in moke.

Pri analizi nas je posebej zanimala regionalna usmerjenost menjave. Podrobneje smo proučevali menjavo z naslednjimi skupinami držav:

⁷ Avtor precej dosledno opredeljuje konkurenčnost kot posledico preboja bodisi na področju cen bodisi kakovosti. Domnevamo pa lahko, da situacija v praksi ni tako enostavna. Navedimo primer proizvodov v skupini, ki jo odlikuje konkurenčnost v segmentu kakovosti. Zanj je značilno, da je izvozna cena višja od uvozne cene. To ni nujno posledica le višje kakovosti, temveč je lahko tudi rezultat ustrezne promocije, uspešnih pogajanj pri sklepanju poslov, mreženja podjetij in podobno.

⁸ Posamezne skupine kmetijskih in živilskih proizvodov podrobneje navajamo v Tabeli 1 v Statistični prilogi.

- EU-15, ki vključuje Avstrijo, Belgijo, Dansko, Finsko, Francijo, Grčijo, Irsko, Italijo, Luksemburg, Nemčijo, Nizozemsko, Portugalsko, Španijo, Švedsko in Združeno kraljestvo,
- novejša članica EU-11, ki vključuje Bolgarijo, Ciper, Češko, Estonijo, Latvijo, Litvo, Madžarsko, Malto, Poljsko, Romunijo in Slovaško,
- EU-26, kjer so države obeh zgoraj navedenih skupin,
- države na ozemlju bivše Jugoslavije (EX YU): Bosna in Hercegovina, Črna gora, Hrvaška, Kosovo, Makedonija in Srbija,
- preostali svet (ROW), kamor smo uvrstili vse druge države sveta.

Analizirali smo obdobje zadnjih petih let, to je od 2003 do vključno 2007. S tem smo zajeli tudi čas vključevanja Slovenije v EU, ki je s seboj prineslo velike strukturne spremembe v zunanjetrgovinski menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov.

Vse vrednosti so prikazane v nominalnih zneskih. Tudi iz njih izračunane stopnje rasti niso deflacirane.

3 REZULTATI ANALIZE Z RAZPRAVO

V osnovni analizi trgovinske menjave kmetijskih in živilskih proizvodov smo opazovali vrednostne tokove, izražene v evrih (EUR). Na tej podlagi smo ugotavljali pomen menjave kmetijskih in živilskih proizvodov ter opazovali trende in podrobnejšo strukturo v menjavi, saldu, uvozu in izvozu. V nadaljevanju smo upoštevali količine menjave, izražene v kilogramih (kg), in izračunavali povprečne cene v menjavi (EUR/kg) v uvozu in izvozu. S tem smo lahko izračunali in razvrstili posamezne skupine proizvodov glede na njihovo cenovno ali kakovostno (ne)konkurenčnost.

3.1 Pomen menjave kmetijskih in živilskih proizvodov

Kmetijski in živilski proizvodi k vrednosti skupne slovenske blagovne menjave s tujino prispevajo razmeroma malo, vendar pa precej prispevajo k njenemu skupnemu negativnemu saldu. V letu 2007 je uvoz kmetijskih in živilskih proizvodov znašal 1.456 mio EUR, izvoz pa 642 mio EUR. To je pomenilo 6,8 % skupnega blagovnega uvoza in le 3,3 % skupnega blagovnega izvoza (gl. Tabela 1). Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov s tujino je tako znašala 2.098 mio EUR oziroma 5,1 % skupne blagovne menjave. Saldo menjave kmetijskih in živilskih proizvodov je zaradi višjega uvoza od izvoza negativen in je v letu 2007 znašal 814 mio EUR. Njegov prispevek k saldu skupne blagovne menjave, ki je prav tako negativen, je znašal razmeroma visokih 38,7 %. Pokritost uvoza z izvozom je bila v tem letu najvišja v zadnjih štirih letih in je znašala 44,1 %, kar pa je v primerjavi z vrednostjo na ravni proizvodov skupaj, kjer je bila 90,2-odstotna, razmeroma malo.

Tabela 1: Pomen kmetijskih in živilskih proizvodov v skupni blagovni menjavi, leta 2002, 2006 in 2007⁹

	Vrednost v mio EUR			Delež skupaj v %			Rast v %	
	2002	2006	2007	2002	2006	2007	07/06	07/02
Proizvodi skupaj v mio EUR								
Uvoz	11.574	18.341	21.487	100	100	100	17,2	85,6
Izvoz	10.962	16.757	19.385	100	100	100	15,7	76,8
Blagovna menjava (uvoz + izvoz)	22.536	35.098	40.872	100	100	100	16,5	81,4
Saldo menjave (izvoz – uvoz)	-612	-1.584	-2.102	100	100	100	32,7	243,3
Pokritost uvoza z izvozom (izvoz / uvoz) v %	94,7	91,4	90,2					
Kmetijski in živilski proizvodi v mio EUR								
Uvoz	759	1.180	1.456	6,6	6,4	6,8	23,4	91,8
Izvoz	407	518	642	3,7	3,1	3,3	23,9	57,6
Blagovna menjava (uvoz + izvoz)	1.167	1.698	2.098	5,2	4,8	5,1	23,5	79,8
Saldo menjave (izvoz – uvoz)	-352	-662	-814	57,5	41,8	38,7	23,0	131,3
Pokritost uvoza z izvozom (izvoz / uvoz) v %	53,7	43,9	44,1					

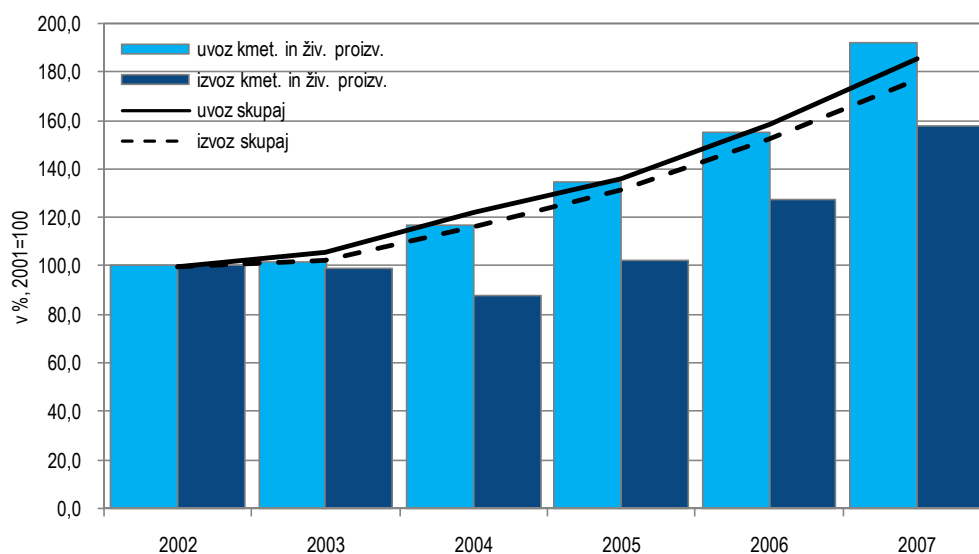
Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

V zadnjem petletnem obdobju se je menjava kmetijskih in živilskih proizvodov hitro povečevala, a bolj kakor v izvozu se je povečevala v uvozu. Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov se je v obdobju 2003–2007 zvišala za 76,8 %, kar je blizu rasti blagovne menjave vseh proizvodov skupaj; za njo je zaostajala le za 1,6 odstotne točke. Povečevala se je v uvozu in izvozu, vendar pri uvozu precej hitreje: uvoz se je zvišal za 91,8 %, izvoz pa za 57,6 %. To pri uvozu pomeni nekoliko višjo rast kakor pri uvozu proizvodov skupaj (za 6,2 odstotnih točk), v izvozu pa precejšnje zaostajanje za izvozom proizvodov skupaj (za 19,2

⁹ Podrobnejše podatke v evrih in po vseh analiziranih letih prikazujemo v Tabeli 2 v Statistični prilogi.

odstotnih točk), saj sta bili rasti uvoza in izvoza na ravni vseh proizvodov precej bolj izenačeni (gl. tudi Slika 1). Medtem ko se je uvoz kmetijskih in živilskih proizvodov zviševal hitreje vse od vstopa Slovenije v EU, pa je izvoz teh proizvodov v letu vstopa celo padel in se bolj povečeval šele v zadnjih dveh letih. Zaradi hitrejše rasti uvoza od izvoza se je negativni saldo menjave kmetijskih in živilskih proizvodov še poslabševal, vendar počasneje kakor pri vseh proizvodih skupaj. S tem se je razmeroma visok prispevek kmetijskih in živilskih proizvodov k skupnemu negativnemu saldu v tem obdobju znižal s 57,5 % na 38,7 %. Razmeroma slaba pokritost izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov z njihovim uvozom se je v zadnjem petletnem obdobju še poslabšala, s 53,7 % na 44,1 %, čeprav se je po letu 2004, ko je bila najnižja (40,2-odstotna), postopoma izboljševala¹⁰.

Slika 1: Rast uvoza in izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov v primerjavi s proizvodi skupaj, obdobje 2002–2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

3.2 Struktura menjave kmetijskih in živilskih proizvodov

Pregled vrednosti zunanjetrgovinske menjave kmetijskih in živilskih proizvodov po posameznih štiriindvajsetih skupinah pokaže precej razdrobljeno sliko. Da bi jo nekoliko poenostavili in razjasnili, smo poleg pregleda dogajanj po skupinah proizvodov pripravili še pregled dogajanj v treh agregiranih skupinah hrane: (i) živali in meso, (ii) zelenjava in sadje ter (iii) žita in proizvodi¹¹.

¹⁰ Čeprav nacionalna zunanjetrgovinska menjava ni neposredno primerljiva z zunanjetrgovinsko menjavo EU, ki trguje s tretjimi državami, pa je takšna primerjava vseeno zanimiva. Pregled pokaže, da je delež hrane in pijač v skupni blagovni menjavi v Sloveniji pri uvozu nekoliko višji, pri izvozu pa nižji, kot je v povprečju EU-27 (Eurostat, 2009, po Standardni mednarodni trgovinski klasifikaciji). Medtem ko je bil v letu 2007 pri uvozu v Sloveniji 6,5-odstoten in v povprečju EU-27 5,3-odstoten, je bil pri izvozu v Sloveniji 4,1-odstoten in v EU-27 5,0-odstoten. Tudi v EU-27 sta se oba opazovana deleža v obdobju zadnjih petih let zniževala. Tudi EU-27 je neto uvoznica hrane in pijač, vendar z višjo pokritostjo uvoza z izvozom: v letu 2007 je bila 82,0-odstotna, kar je sicer najmanjša pokritost v zadnjih petih letih (v letu 2002 je bila 86,2-odstotna). Pregled menjave po posameznih članicah EU-27 pokaže, da jih večina hrano in pijače neto uvaža: v letu 2007 je bilo takih kar 19 držav. Najslabšo pokritost uvoza z izvozom so imele Malta, Ciper in Romunija, kjer je bila manj kot tretjinska. Nasprotno pa ima nekaj držav članic razmeroma visoko pokritost, nad 150-odstotno. Takšna je bila na Nizozemskem, Danskem, Irskem in Madžarskem. Slovenija po tem kazalniku spada med tretjino držav z najnižjo pokritostjo: poleg Malte, Cipra in Romunije so bile v letu 2007 to še Finska, Velika Britanija, Luksemburg, Portugalska, Grčija in Švedska.

¹¹ Sestavljanje teh treh agregiranih skupin smo podrobneje pojasnili v prejšnjem poglavju.

3.2.1 Struktura menjave in salda

Med štiriindvajsetimi skupinami kmetijskih in živilskih proizvodov je menjava najvišja v skupinah (i) ostanki in odpadki živilske industrije, (ii) mlečni izdelki in jajca ter (iii) meso, najnižja pa v skupini rastlinski materiali za pletarstvo. Blagovna menjava proizvodov je najvišja v skupini, kjer proizvodi niso namenjeni prehrani ljudi, ampak se večinoma porabijo v nadaljnjem procesu kmetijske proizvodnje kot krma za živali, to je v skupini ostanki in odpadki živilske industrije¹² (gl. Tabela 2). V letu 2007 je znašala 307,2 mio EUR in je k skupni blagovni menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov prispevala kar 14,6 %. Med proizvodi za prehrano ljudi je menjava najvišja v skupinah mlečni izdelki in jajca (v letu 2007 v višini 192,7 mio EUR, kar je pomenilo 9,2-odstotni delež) ter meso (173,9 mio EUR in 8,3-odstotni delež). Visoka je tudi v skupinah pijače, alkoholi in kis (153,0 mio EUR in 7,3-odstotni delež) ter sadje (150,8 mio EUR in 4,2-odstotni delež). Po vrednosti menjave so najmanj pomembne skupine rastlinske smole, ostali proizvodi živalskega izvora ter rastlinski materiali za pletarstvo (v letu 2007 skupno 20,4 mio EUR, kar je imelo 1,0-odstotni delež v menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov).

Saldo menjave je v večini skupin negativen, najslabši pa v skupinah (i) sadje, (ii) zelenjava in (iii) žita; tradicionalno pozitiven je le še v skupinah (i) mlečni izdelki in jajca ter (ii) izdelki iz mesa in rib. V letu 2007 je neto uvoz v skupinah sadje, zelenjava in žita znašal 244,7 mio EUR, kar je pomenilo 30 % negativnega salda kmetijskih in živilskih proizvodov. Najslabši saldo je bil v skupini sadje (v letu 2007 83,6 mio EUR, kar je pomenilo 10,3-odstotni delež), nato pa žita (81,0 mio EUR in 10,0-odstotni delež) in zelenjava (80,0 mio EUR in 9,8-odstotni delež). Razmeroma visok negativni saldo je bil tudi v skupinah meso, izdelki iz žit in moke, proizvodi iz zelenjave in sadja, kakav in kakavovi izdelki ter tobak (v slednji po zaprtju edine slovenske tobačne tovarne v letu 2004). Pozitiven saldo je vsa leta dosežen le v dveh skupinah kmetijskih in živilskih proizvodov, in sicer mlečni izdelki in jajca ter izdelki iz mesa in rib. V letih 2006 in 2007 je bil pozitiven tudi v skupini žive živali, v letu 2007 pa še v skupini oljna semena in plodovi. V skupini pijače, alkoholi in kis, kjer je bil izvoz pred pristopom Slovenije k EU daleč najvišji, se je vrednost iz leta v leto nižala in je že prišlo do neto uvoza.

Proizvodi iz agregiranih skupin živali in meso, zelenjava in sadje ter žita in proizvodi prispevajo k menjavi manj, k negativnemu saldu pa več kakor polovico vrednosti kmetijskih in živilskih proizvodov skupaj. V letu 2007 je menjava proizvodov iz teh treh agregiranih skupin znašala 878,4 mio EUR, kar je pomenilo 41,9 % menjave vseh kmetijskih in živilskih proizvodov. Najvišja vrednost je bila dosežena v menjavi z zelenjavo in sadjem (15,7 %), malo nižja z živalmi in mesom (14,8 %) in najnižja z žiti in proizvodi (11,4 %). Skupni saldo menjave je bil v vseh treh agregiranih skupinah negativen. Znašal je 446,3 mio EUR, kar je pomenilo 54,9 % skupnega negativnega salda vseh kmetijskih in živilskih proizvodov. Z zelenjavo in sadjem je bila ustvarjena več kakor četrtina negativnega salda blagovne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov (27,1 %), z žiti in proizvodi pa le nekoliko manj (20,8 %). V menjavi iz agregirane skupine živali in meso je bil pred vstopom Slovenije v EU ustvarjen presežek, ki pa se je v letu 2004 že spremenil v primanjkljaj in se v naslednjih letih le še poglobil (v letu 2007 je njegov prispevek k negativnemu saldu kmetijskih in živilskih proizvodov znašal 6,9 %).

¹² Skupina ostanki in odpadki živilske industrije je izjemno heterogena skupina proizvodov, vanjo pa spadajo proizvodi, kot so npr. razne oljne pogače, dobljene pri ekstrakciji olja, hrana za pse in mačke, otrobi in ostanki žit, odpadki pri proizvodnji sladkorja, moke, zdrobi in peleti iz odpadkov mesa in podobno. Slovenija je neto uvoznica teh proizvodov, večina uvoza pa ni le iz sosednjih držav, pač pa v veliki meri tudi iz držav južne Amerike (Argentine in Brazilije).

Tabela 2: Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov po skupinah, leti 2002 in 2007¹³

	Menjava v mio EUR			Saldo v mio EUR			Pokritost v %		
	2002	2006	2007	2002	2006	2007	2002	2006	2007
01 žive živali	13,5	41,9	37,1	2,3	4,5	5,3	141,4	124,0	133,5
02 meso	84,7	152,3	173,9	-30,5	-73,5	-71,6	47,1	34,9	41,7
03 ribe, raki, mehkužci	21,1	33,8	35,5	-20,1	-28,2	-29,9	2,5	9,2	8,5
04 mlečni izdelki, jajca	62,7	156,1	192,7	32,6	17,2	19,8	316,2	124,7	122,9
05 ostali proizv. živalskega izvora	4,0	4,7	5,2	-3,7	-4,0	-4,1	4,1	8,7	12,1
06 živo drevje in rastline	27,0	32,0	43,7	-23,6	-25,7	-33,8	6,6	11,0	12,8
07 zelenjava	46,9	79,3	95,1	-45,0	-69,4	-80,0	2,1	6,7	8,6
08 sadje	75,2	117,2	150,8	-66,3	-78,4	-83,6	6,3	19,9	28,7
09 kava, čaj, začimbe	20,8	26,7	31,6	-16,8	-20,7	-25,4	10,6	12,8	10,8
10 žita	46,3	68,3	94,8	-43,0	-53,4	-81,0	3,7	12,3	7,8
11 proizvodi mlinске industrije	24,9	20,6	30,3	-22,1	-18,5	-27,7	6,0	5,3	4,5
12 oljna semena in plodovi	22,7	39,1	39,2	0,1	-2,9	3,8	100,7	86,1	121,4
13 rastlinske smole, ekstrakti	7,3	9,8	14,6	-3,6	-3,2	-3,7	34,0	50,6	59,7
14 rastl. materiali za pletarstvo	0,5	0,5	0,6	-0,2	-0,3	-0,5	48,6	18,6	11,9
15 masti in olja	55,9	57,8	68,3	-34,2	-43,3	-41,4	24,0	14,3	24,5
16 izdelki iz mesa in rib	65,6	87,7	95,0	32,2	27,1	14,0	293,4	189,2	134,5
17 sladkor in sladkorni proizvodi	40,7	81,0	76,8	-14,1	-11,7	-24,1	48,6	74,8	52,3
18 kakav in kakavovi izdelki	44,1	64,2	73,3	-34,6	-48,1	-56,5	12,1	14,3	13,0
19 izdelki iz žit, moke	70,0	99,1	113,3	-28,1	-51,0	-60,4	42,6	32,0	30,4
20 proizvodi iz zelenjave in sadja	56,8	67,5	82,9	-29,8	-44,9	-57,2	31,3	20,1	18,3
21 razna živila	85,3	109,8	127,0	-32,1	-48,5	-49,4	45,4	38,7	44,0
22 pijače, alkoholi in kis	158,6	131,3	153,0	93,3	-3,1	-19,0	385,7	95,4	77,9
23 ostanki in odpadki	80,5	164,0	307,2	-48,6	-29,2	-51,0	24,7	69,8	71,5
24 tobak	51,5	53,5	56,3	-15,8	-52,5	-56,2	53,0	0,9	0,1
skupina živali in meso	167,8	286,7	311,2	0,4	-45,9	-56,4	100,5	72,4	69,3
skupina zelenjava in sadje	178,9	264,0	328,9	-141,0	-192,6	-220,8	11,8	15,6	19,7
skupina žita in proizvodi	141,2	188,0	238,3	-93,2	-123,0	-169,1	20,5	20,9	17,0
Skupaj kmet. in živ. proizvodi	1.166,6	1.698,3	2.098,1	-351,7	-661,6	-813,5	53,7	43,9	44,1

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

3.2.2 Struktura uvoza

Najvišja vrednost uvoza je iz skupin (i) ostanki in odpadki živilske industrije, (ii) meso in klavniški proizvodi ter (iii) sadje. V letu 2007 je uvoz iz skupine ostanki in odpadki živilske industrije znašal 179,1 mio EUR in je k skupnemu uvozu kmetijskih in živilskih proizvodov prispeval 12,3 % vrednosti. Uvoz iz skupine meso je znašal 122,7 mio EUR, kar je pomenilo 8,4 % uvoza kmetijskih in živilskih proizvodov¹⁴, uvoz iz

¹³ Podrobnejše podatke menjave v evrih, po vseh analiziranih letih in rangirano po vrednosti menjave v letu 2007 prikazujemo v Tabelah 3 in 3a, podatke salda pa v Tabelah 4 in 4a v Statistični prilogi.

¹⁴ Med proizvodi iz skupine meso in klavnični proizvodi je bila v letu 2007 najvišja vrednost uvoza mesa in klavničnih proizvodov prašičev (78 mio EUR, kar je 63 % vrednosti uvoza proizvodov iz te skupine), nato pa perutnine (20 mio EUR, kar je 16 %) in govedi

skupin sadje pa 117,2 mio EUR, kar je pomenilo 8,1 % uvoza teh proizvodov¹⁵. Med vrednostno pomembnejše skupine lahko uvrstimo še proizvode iz skupin razna živila, žita, zelenjava, izdelki iz žit in moke, mlečni izdelki in jajca ter pijače, alkoholi in kis. V letu 2007 so te skupine k skupnemu uvozu kmetijskih in živilskih proizvodov prispevale skoraj 60 % vrednosti (gl. Sliko 2). Po vrednosti uvoza najmanj pomembne skupine so iste, kot smo jih navedli že pri menjavi: rastlinske smole, ostali proizvodi živalskega izvora ter rastlinski materiali za pletarstvo (v letu 2007 te skupine skupaj 14,3 mio EUR, kar je imelo 1,0-odstotni delež v uvozu kmetijskih in živilskih proizvodov).

V vseh skupinah se vrednost uvoza razmeroma hitro povečuje, najhitreje pa v skupini mlečni izdelki in jajca. Čeprav se je vrednost uvoza v zadnjih petih letih povečala v vseh skupinah kmetijskih in živilskih proizvodov, pa je bila višina rasti med njimi zelo različna (gl. Tabelo 3 na str. 12). Izjemno se je povečal uvoz v skupini mlečni izdelki in jajca, kar za 473,9 %, in njegov delež se je tako z 2,0 % povečal na 5,9 %¹⁶. Rasti v preostalih skupinah so bile precej nižje: v skupini žive živali se je vrednost povečala za 182,8 %, ostanki in odpadki živilske industrije za 177,4 %, pijače, alkoholi in kis za 163,4 %, izdelki iz mesa in rib za 143,1 %, meso pa za 113,1 %. Najnižje rasti uvoza so bile v skupinah masti in olja ter ostali proizvodi živalskega izvora, za 21,7 % oziroma 22,6 %.

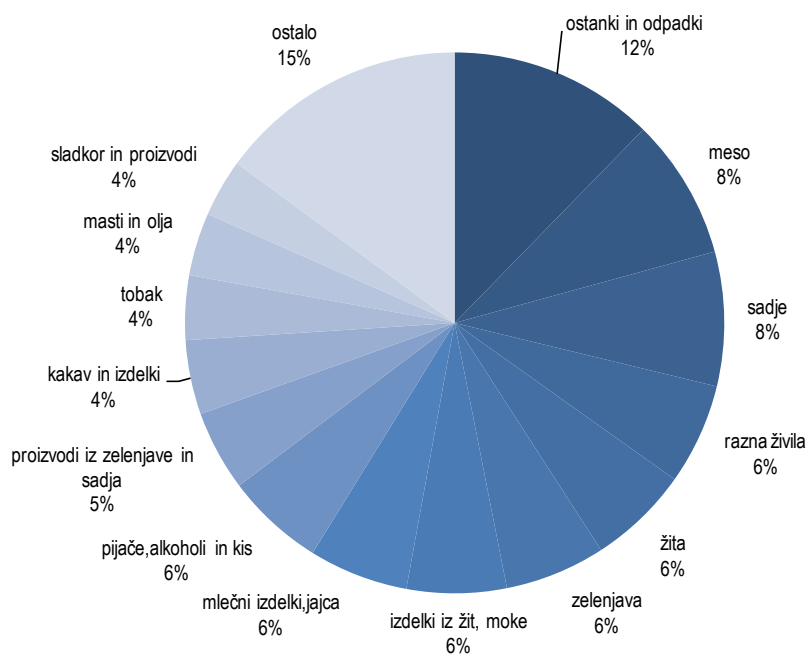
Uvoz iz agregiranih treh skupin zelenjava in sadje, žita in proizvodi ter živali in meso k vrednosti skupnega uvoza kmetijskih in živilskih proizvodov prispeva skoraj polovico. Najvišji med njimi je uvoz iz skupine zelenjava in sadje (gl. Sliko 3). V letu 2007 je znašal 274,8 mio EUR, kar je predstavljalo skoraj petino skupne vrednosti uvoza kmetijskih in živilskih proizvodov. Podobno kot v vsem opazovanem obdobju je bil tudi v tem letu uvoz svežega sadja višji kot uvoz sveže zelenjave, četrtno vrednosti uvoza te skupine pa so prispevali proizvodi iz njiju. Uvoz iz agregirane skupine žita in proizvodi je znašal 203,7 mio EUR, kar je predstavljalo 14 % skupne vrednosti uvoza kmetijskih in živilskih proizvodov. Glavnino vrednosti sta v skoraj enakem deležu predstavljala uvoza žit in izdelkov iz njega, 14 % vrednosti te skupine pa še proizvodi mlinске industrije. Uvoz iz agregirane skupine živali in meso je znašal 183,8 mio EUR, kar je nekaj manj kot 13 % vrednosti skupnega uvoza kmetijskih in živilskih proizvodov. Pri tem je večji del predstavljal uvoz mesa in izdelkov iz njega, le okoli desetino pa žive živali in ostali proizvodi živalskega izvora. Če k vrednosti uvoza proizvodov iz te skupine prištejemo še vrednosti uvoza iz skupine mlečni izdelki in jajca, se skupni delež te skupine v uvozu hrane poveča na okoli petino. Pregled rasti obdobja zadnjih petih let pokaže, da je uvoz najhitreje naraščal v skupini živali in meso: rast je bila 119,6-odstotna. V preostalih dveh formiranih skupinah je bila rast počasnejša in je zaostajala tudi za povprečno rastjo uvoza vseh kmetijskih in živilskih proizvodov.

(18 mio EUR, kar je 15 %). Velika večina uvoženega mesa in proizvodov je svežih, precej manj zamrznjenih ali suhih. Največ jih uvozimo iz sosednjih treh držav EU: Avstrije, Italije in Madžarske (36 %, 24 % in 11 %).

¹⁵ V uvozu iz skupine sadje je posameznih vrst zelo veliko, največji pa je uvoz agrumov (v letu 2007 31 mio EUR, kar je 44 % vrednosti sadja), banan (21 mio EUR, kar je 29 % vrednosti – približno polovico uvoženih banan pa uvozimo zaradi nadaljnega izvoza) in grozdja (verjetno večinoma namiznega – 11 mio EUR, kar je 15 % vrednosti). Precej je uvoženih tudi hrušk (5 mio EUR, kar je 7 % vrednosti; največ iz Italije in Nizozemske) in jabolk (3 mio EUR, kar je 4 % vrednosti; največ iz Italije, Hrvaške in Avstrije), ki pa sta sicer vrsti sadja, ki jih doma pridelamo največ.

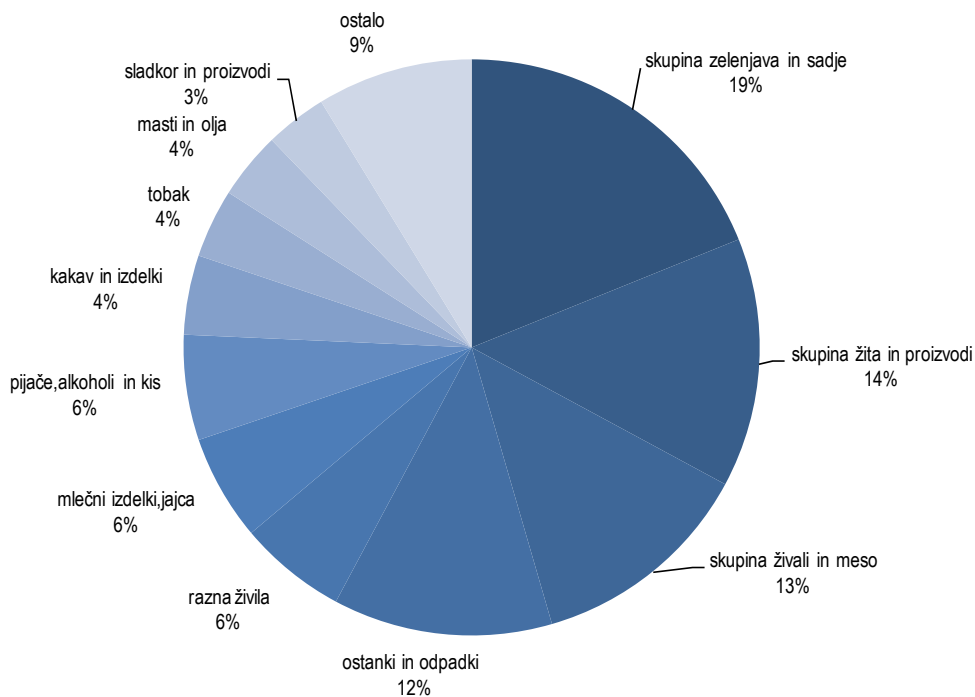
¹⁶ V uvozu iz skupine mlečni izdelki in jajca je velika večina vrednosti mleka in mlečnih proizvodov, le okoli 3 % pa jajc in 1 % meda. Najvišja je vrednost uvoza sira (v letu 2007 43 mio EUR, kar je skoraj polovica vrednosti uvoza iz te skupine), nato pa mleka in smetane (21 mio EUR, kar pa je četrtna vrednosti). Sira največ uvozimo iz Nemčije in Avstrije (21 mio EUR in 8 mio EUR, kar je 49 % in 20 % vrednosti), mleka in smetane pa iz Madžarske in Avstrije (8 mio EUR in 4 mio EUR, kar je 34 % in 21 % vrednosti). V zadnjih petih letih se je uvoz izjemno povečal v vseh podskupinah: uvoz sirov z 8 mio EUR na 43 mio EUR; uvoz mleka in smetane z 1,6 mio EUR na 21 mio EUR; uvoz jogurtov in drugih mlečnih izdelkov z 1,7 mio EUR na 16 mio EUR.

Slika 2: Struktura uvoza kmetijskih in živalskih proizvodov v letu 2007, posamezne skupine

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

Slika 3: Struktura uvoza kmetijskih in živalskih proizvodov v letu 2007, agregirane skupine

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

Tabela 3: Uvoz kmetijskih in živilskih proizvodov po skupinah v letih 2002, 2006 in 2007¹⁷

	Vrednost v mio EUR			Struktura v %			Rast v %	
	2002	2006	2007	2002	2006	2007	07/06	07/02
01 žive živali	5,6	18,7	15,9	0,7	1,6	1,1	-15,1	182,8
02 meso	57,6	112,9	122,7	7,6	9,6	8,4	8,7	113,1
03 ribe, raki, mehkužci	20,6	31,0	32,7	2,7	2,6	2,2	5,4	58,7
04 mlečni izdelki, jajca	15,1	69,5	86,5	2,0	5,9	5,9	24,5	473,9
05 ostali proizv. živalskega izvora	3,8	4,4	4,7	0,5	0,4	0,3	7,3	22,6
06 živo drevje in rastline	25,3	28,9	38,7	3,3	2,4	2,7	34,3	53,2
07 zelenjava	45,9	74,3	87,6	6,0	6,3	6,0	17,8	90,7
08 sadje	70,7	97,8	117,2	9,3	8,3	8,1	19,9	65,7
09 kava, čaj, začimbe	18,8	23,7	28,5	2,5	2,0	2,0	20,4	51,5
10 žita	44,7	60,9	87,9	5,9	5,2	6,0	44,5	96,9
11 proizvodi mlinске industrije	23,5	19,6	29,0	3,1	1,7	2,0	48,0	23,2
12 oljna semena in plodovi	11,3	21,0	17,7	1,5	1,8	1,2	-15,8	56,1
13 rastlinske smole, ekstrakti	5,4	6,5	9,1	0,7	0,5	0,6	40,8	68,0
14 rastl. materiali za pletarstvo	0,3	0,4	0,5	0,0	0,0	0,0	34,9	69,6
15 masti in olja	45,1	50,6	54,8	5,9	4,3	3,8	8,4	21,7
16 izdelki iz mesa in rib	16,7	30,3	40,5	2,2	2,6	2,8	33,6	143,1
17 sladkor in sladkorni proizvodi	27,4	46,3	50,4	3,6	3,9	3,5	8,8	83,9
18 kakav in kakavovi izdelki	39,4	56,1	64,9	5,2	4,8	4,5	15,6	64,9
19 izdelki iz žit, moke	49,0	75,1	86,8	6,5	6,4	6,0	15,7	77,1
20 proizvodi iz zelenjave in sadja	43,3	56,2	70,1	5,7	4,8	4,8	24,7	61,9
21 razna živila	58,7	79,1	88,2	7,7	6,7	6,1	11,4	50,3
22 pijače, alkoholi in kis	32,7	67,2	86,0	4,3	5,7	5,9	28,0	163,4
23 ostanki in odpadki	64,6	96,6	179,1	8,5	8,2	12,3	85,5	177,4
24 tobak	33,7	53,0	56,2	4,4	4,5	3,9	6,0	67,0
skupina živali in meso	83,7	166,3	183,8	11,0	14,1	12,6	10,5	119,6
skupina zelenjava in sadje	159,9	228,3	274,8	21,1	19,3	18,9	20,4	71,8
skupina žita in proizvodi	117,2	155,5	203,7	15,4	13,2	14,0	31,0	73,8
Skupaj kmet. in živ. proizvodi	759,1	1.180,0	1455,8	100,0	100,0	100,0	23,4	91,8

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

3.2.3 Struktura izvoza

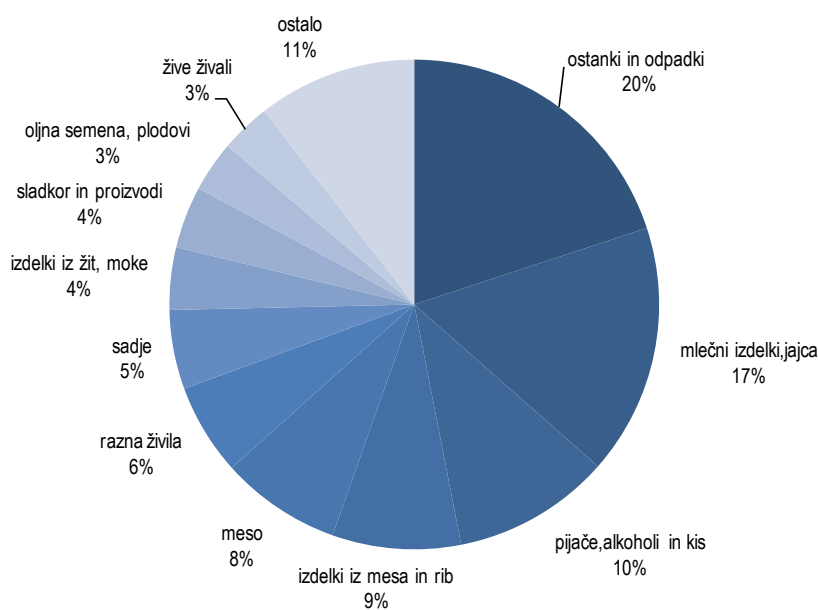
Najvišja vrednost izvoza je iz skupin (i) ostanki in odpadki živilske industrije ter (ii) mlečni izdelki in jajca. V letu 2007 je izvoz iz skupine ostanki in odpadki živilske industrije znašal 128,1 mio EUR in je k skupnemu izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov prispeval petino vrednosti. Izvoz iz skupine mlečni izdelki in jajca je znašal 106,3 mio EUR, kar je pomenilo 16,5 % izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov¹⁸. Vsa opazovana leta so bili pomembni izvozni proizvodi še iz skupin pijače, alkoholi in kis, čeprav se je izvoz iz te

¹⁷ Podatki o uvozu, strukturi in rasti v celotnem obdobju 2002–2007 so v Tabelah 5 in 5a v Statistični prilogi.

¹⁸ V izvozu iz skupine mlečni izdelki in jajca gre predvsem za mleko in mlečne izdelke; jajc in meda je manj kot 0,5 % vrednosti. Velika večina izvoza je mleka in smetane (v letu 2007 okoli 80 mio EUR, kar je tri četrtine vrednosti izvoza iz te skupine), nato pa jogurtov in drugih mlečnih izdelkov (11 mio EUR, kar je 10 % vrednosti) in sira (9 mio EUR, kar je 9 % vrednosti). Mleka in smetane izvozimo največ v Italijo (72 mio EUR, kar je 91 % vrednosti). Izvoz mleka v Italijo se je izjemno povečeval po letu 2004, pred tem pa ni bil visok. V letu 2002 je znašal le 11 tisoč ton, potem pa do leta 2007 porasel na 204 tisoč ton. Zadruga in kmetije so se za prekinitvev pogodbenih razmerij s slovenskimi mlekarnami in sklenitev novih z italijanskimi odločala zaradi višjih cen, ki so jih na tem trgu dosegale v odkupu. S stališča ustvarjanja višje nacionalne dodane vrednosti pa izvoz surovin ni smiselni; bolje bi bilo, če bi mleko predelovali v domačih mlekarnah, izvažali pa mlečne izdelke z višjo dodano vrednostjo.

skupine v prvih štirih letih opazovanega obdobja izjemno hitro zniževal in se znižal na polovično vrednost¹⁹, izdelki iz mesa in rib²⁰ ter meso²¹. V letu 2007 so navedene skupine skupaj k skupni vrednosti izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov prispevale 63,4 % vrednosti (gl. Slika 4). V letih z obilnejšo sadjarsko letino je omembe vreden tudi izvoz sadja (npr. leti 2005 in 2006). Po vrednosti izvoza najmanj pomembne skupine so rastlinski materiali za pletarstvo in tobak.

Slika 4: Struktura izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov v letu 2007, posamezne skupine

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

Struktura izvoza se je v zadnjih petih letih precej spreminjala; izpostaviti kaže hitro zviševanje v skupini ostanki in odpadki živilske industrije ter zniževanje v skupini pijače, alkoholi in kis. V zadnjih petih letih se izvoz v nekaterih skupinah zviševal, v nekaterih pa tudi zniževal. Najbolj se je zvišal v skupini ostanki in odpadki živilske industrije, za 703,4 %, in njegov delež se je s 3,9 % zvišal na 19,9 % (gl. Tabela 4). Zvišal se je tudi izvoz v skupini zelenjava, za 689,6 %, vendar pa je njegov delež v skupnem izvozu kmetijskih

¹⁹ Med proizvodi iz skupine pijače, alkoholi in kis je običajno najvišja vrednost izvoza vode, z dodanim sladkorjem ali brez njega (v letu 2007 21 mio EUR, kar je 31 % vrednosti izvoza iz te skupine; največ v Bosno in Hercegovino in na Hrvaško), nato pa piva (16 mio EUR, kar je 25 % vrednosti; največ v Italijo in na Hrvaško) in vina (7 mio EUR, kar je 11 % vrednosti; največ v Združene države, Hrvaško ter Bosno in Hercegovino). Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo se je izvoz proizvodov iz te skupine zelo znižal, ker smo izgubili precej trgov nekdanje Jugoslavije. Najbolj se je znižal izvoz piva (v zadnjih petih letih za 68 %), pa tudi vode (za 33 %) in drugih brezalkoholnih pijač (za 61 %). Sadni in zelenjavni sokovi v to skupino ne sodijo, ker so zajeti v skupini proizvodi iz sadja in zelenjave.

²⁰ Med izvozom proizvodov iz skupine izdelki iz mesa in rib je glede na to, da imamo v kmetijski pridelavi velik delež živinoreje, gojenih in ulovljenih rib pa razmeroma malo, delež slednjih morda nekoliko velik, v letu 2007 okoli 14 % vrednosti skupine. Med mesnimi izdelki je spekter skupin precej širok, najvišji pa je izvoz klobas in podobnih izdelkov iz mesa (teh smo v letu 2007 izvozili največ v skupini, za skoraj 24 mio EUR, kar je 43 % vrednosti izvoza iz te skupine; večinoma v države bivše Jugoslavije: Hrvaško, Makedonijo in Srbijo), in mesnih izdelkov iz perutnine (20 mio EUR, kar je 36 % vrednosti; največ v Avstrijo in na Kosovo, vendar pa tudi na primer v Združeno kraljestvo in Švico). Izvoz mesnih izdelkov iz prašičev ali govedu je razmeroma nizek in znaša le nekaj odstotkov vrednosti izvoza iz te skupine.

²¹ Med izvozom iz skupine meso je največji izvoz mesa perutnine (v letu 2007 27 mio EUR, kar je 52 % vrednosti izvoza iz te skupine; največ mesa kokoši, in sicer v Italijo, Avstrijo in Makedonijo), nato pa mesa govedu (8 mio EUR, kar je 15 % vrednosti; največ je izvoza govejega mesa s kostmi ter trupov in polovic, v Italijo) in prašičev (5 mio EUR, kar je 10 %; največ na Hrvaško).

in živilskih proizvodov ostal še vedno razmeroma nizek, le 1,2-odstoten²². Le nekoliko manj se je zvišal izvoz v skupini sadje, za 656,5 %, in opazovani delež se je z 1,1 % zvišal na 5,2 %. Med pomembnejšimi skupinami so bile visoke rasti izvoza dosežene tudi v skupinah žita, žive živali ter mlečni izdelki in jajca. Nasprotno se je izvoz v petih skupinah kmetijskih in živilskih proizvodov znižal. Med pomembnejšimi so tobak, pijače, alkoholi in kis ter proizvodi iz zelenjave in sadja. Znižanje izvoza tobaka je posledica zaprtja slovenske tobačne tovarne, znižanje izvoza iz skupine pijače, alkoholi in kis pa predvsem spremembe zunanjetrgovinskih režimov po vstopu Slovenije v EU.

Tabela 4: Izvoz kmetijskih in živilskih proizvodov po skupinah v letih 2002, 2006 in 2007²³

	Vrednost v mio EUR			Struktura v %			Rast v %	
	2002	2006	2007	2002	2006	2007	07/06	07/02
01 žive živali	7,9	23,2	21,2	1,9	4,5	3,3	-8,7	167,0
02 meso	27,1	39,4	51,2	6,7	7,6	8,0	29,7	88,7
03 ribe, raki, mehkužci	0,5	2,8	2,8	0,1	0,5	0,4	-2,5	441,6
04 mlečni izdelki, jajca	47,6	86,6	106,3	11,7	16,7	16,5	22,7	123,1
05 ostali proizv. živalskega izvora	0,2	0,4	0,6	0,0	0,1	0,1	48,9	258,9
06 živo drevje in rastline	1,7	3,2	4,9	0,4	0,6	0,8	56,0	194,1
07 zelenjava	1,0	5,0	7,5	0,2	1,0	1,2	52,0	689,6
08 sadje	4,4	19,4	33,6	1,1	3,7	5,2	72,9	656,5
09 kava, čaj, začimbe	2,0	3,0	3,1	0,5	0,6	0,5	1,9	55,1
10 žita	1,7	7,5	6,9	0,4	1,4	1,1	-7,7	314,1
11 proizvodi mlinске industrije	1,4	1,0	1,3	0,3	0,2	0,2	26,2	-7,3
12 oljna semena in plodovi	11,4	18,1	21,5	2,8	3,5	3,3	18,8	88,2
13 rastlinske smole, ekstrakti	1,8	3,3	5,4	0,5	0,6	0,8	65,9	194,5
14 rastl. materiali za pletarstvo	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	-13,5	-58,4
15 masti in olja	10,8	7,2	13,4	2,7	1,4	2,1	85,2	24,1
16 izdelki iz mesa in rib	48,9	57,4	54,5	12,0	11,1	8,5	-5,0	11,5
17 sladkor in sladkorni proizvodi	13,3	34,6	26,4	3,3	6,7	4,1	-23,9	98,0
18 kakav in kakavovi izdelki	4,8	8,1	8,4	1,2	1,6	1,3	4,7	76,8
19 izdelki iz žit, moke	20,9	24,0	26,4	5,1	4,6	4,1	9,9	26,3
20 proizvodi iz zelenjave in sadja	13,5	11,3	12,9	3,3	2,2	2,0	14,1	-5,0
21 razna živila	26,6	30,7	38,8	6,5	5,9	6,0	26,5	45,8
22 pijače, alkoholi in kis	125,9	64,1	67,0	30,9	12,4	10,4	4,5	-46,8
23 ostanki in odpadki	15,9	67,4	128,1	3,9	13,0	19,9	90,0	703,4
24 tobak	17,8	0,5	0,1	4,4	0,1	0,0	-89,7	-99,7
skupina živali in meso	84,1	120,4	127,4	20,6	23,2	19,8	5,8	51,5
skupina zelenjava in sadje	18,9	35,7	54,0	4,6	6,9	8,4	51,4	185,3
skupina žita in proizvodi	24,0	32,5	34,6	5,9	6,3	5,4	6,4	44,3
Skupaj kmet. in živ. proizvodi	407,5	518,3	642,3	100,0	100,0	100,0	23,9	57,6

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

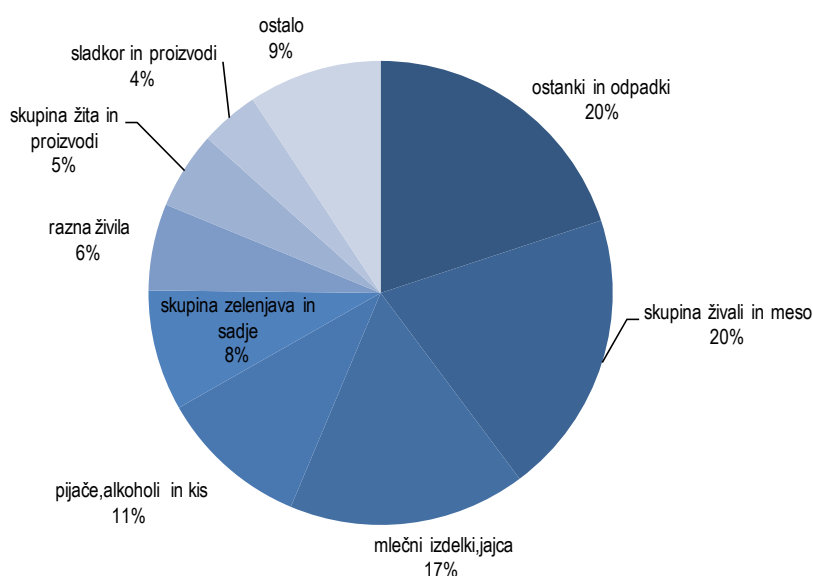
Izvoz iz agregiranih treh skupin zelenjava in sadje, žita in proizvodi ter živali in meso k vrednosti skupnega izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov prispeva le tretjino. Med tremi agregiranimi skupinami je najvišji izvoz iz agregirane skupine živali in meso (gl. Sliko 5). V letu 2007 je znašal 127,4 mio EUR, kar je predstavljalo skoraj petino skupne vrednosti izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov. Večina

²² Skupina zelenjava je izjemno pestra, vrednostno najpomembnejši pa je izvoz gob (v letu 2007 2 mio EUR, kar je 28 % vrednosti izvoza iz te skupine, največ v Italijo in Avstrijo) in paradižnika (1 mio EUR, kar je 17 % vrednosti; največ v Avstrijo in Romunijo). Pri obeh vrstah zelenjave je bil izvoz v letu 2007 glede na leto 2002 precej višji (gobe v letu 2002 v vrednosti 180 tisoč EUR, v letu 2007 pa 2 mio EUR; paradižnik v letu 2002 v vrednosti 20 tisoč EUR, v letu 2007 pa 1,3 mio EUR).

²³ Podatki o izvozu, strukturi in rasti v celotnem obdobju 2002–2007 so v Tabelah 6 in 6a v Statistični prilogi.

vrednosti je bila iz skupine izdelki iz mesa in rib, le nekaj manj iz skupine meso, skoraj vse preostalo pa iz skupine žive živali, saj je bil izvoz ostalih proizvodov živalskega izvora zelo nizek. Če k vrednosti izvoza teh proizvodov prištejemo še vrednosti izvoza mleka in jajc, se njihov skupni delež v izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov poveča na več kot tretjino. Izvoz iz agregirane skupine sadje in zelenjava je znašal 54,0 mio EUR in je k skupnemu izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov prispeval manj kot desetino vrednosti. Pri tem je imela vrednost izvoza svežega sadja v vsem opazovanem obdobju razmeroma precej višji delež kot vrednost izvoza sveže zelenjave²⁴, četrtno skupne vrednosti izvoza pa so prispevali proizvodi iz njiju. Izvoz iz agregirane skupine žita in proizvodi je znašal 34,6 mio EUR in je k skupnemu izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov prispeval le okoli 5 %, v njej pa so skoraj tri četrtine vrednosti odpadle na izdelke iz žit in moke. V zadnjih petih letih je izvoz najhitreje naraščal v agregirani skupini zelenjava in sadje (108,8-odstotna rast), počasneje pa v preostalih dveh (žita in proizvodi 62,2-odstotna rast, živali in meso 38,0-odstotna rast).

Slika 5: Struktura izvoza kmetijskih in živilskih proizvodov v letu 2007, agregirane skupine

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

3.3 Regionalna usmerjenost menjave

3.3.1 Regionalna usmerjenost kmetijskih in živilskih proizvodov skupaj

Slovenija večino blagovne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov opravi s sosednjimi državami in z Nemčijo, saldo menjave z njimi pa je razen pri menjavi s Hrvaško povsod negativen. V letu 2007 je bilo s sosednjimi štirimi državami opravljenih 55,0 % blagovne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov. Z Italijo je bilo opravljenih 22,0 % menjave, z Avstrijo 16,9 %, z Madžarsko 8,7 % in s Hrvaško 7,4 % (gl. Tabela 5). Če blagovni menjavi s temi štirimi državami prištejemo še blagovno menjavo z Nemčijo, katere delež je bil 8,8-odstoten, dobimo pet najpomembnejših držav partneric na področju menjave kmetijskih in živilskih proizvodov. Z njimi sta bili v letu 2007 opravljeni skoraj dve tretjini skupne blagovne menjave na tem področju. Pri vseh menjavah, razen pri menjavi s Hrvaško, je šlo za neto uvoz. V letu 2007 je bil najnižji pri menjavi z

²⁴ Vrednost izvoza sadja je med leti zelo različen, ker tudi pridelek sadja med leti precej niha. V opazovanem obdobju je znašal od 4,4 mio EUR v letu 2002 do 33,6 mio EUR v letu 2007.

Avstrijo (201,3 mio EUR) in Nemčijo (126,4 mio EUR), nekoliko višji pa z Italijo (75,3 mio EUR) in Madžarsko (74,1 mio EUR). Saldo pri menjavi s Hrvaško je bil pozitiven, a razmeroma skromen (1,9 mio EUR). Pregled po formalnih skupinah držav pokaže, da je bilo skoraj tri četrtine menjave opravljene z državami članicami EU, večinoma z EU-15 (z njimi 58,9 %, z EU-26 pa 73,4 % menjave). Večina preostale menjave je bila opravljena z državami bivše Jugoslavije (14,7 %) in manj z državami preostalega sveta (11,9 %).

Tabela 5: Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov po regijah, leti 2002 in 2007²⁵

	Uvoz				Izvoz				Blagovna menjava			
	Vrednost v mio EUR		Delež v %		Vrednost v mio EUR		Delež v %		Vrednost v mio EUR		Delež v %	
	2002	2007	2002	2007	2002	2007	2002	2007	2002	2007	2002	2007
EU-26	605,9	1.135,9	79,8	78,0	95,4	403,2	23,4	62,8	701,2	1.539,2	60,1	73,4
v tem: Italija	157,0	268,2	20,7	18,4	43,1	192,9	10,6	30,0	200,1	461,1	17,2	22,0
Avstrija	98,8	277,6	13,0	19,1	8,1	76,3	2,0	11,9	106,9	353,9	9,2	16,9
Madžarska	91,1	128,8	12,0	8,8	2,8	54,6	0,7	8,5	93,9	183,4	8,0	8,7
Nemčija	87,0	155,2	11,5	10,7	18,2	28,8	4,5	4,5	105,2	184,1	9,0	8,8
EX YU	71,5	115,2	9,4	7,9	228,9	193,5	56,2	30,1	300,4	308,7	25,8	14,7
v tem: Hrvaška	63,0	77,2	8,3	5,3	77,9	79,0	19,1	12,3	140,9	156,2	12,1	7,4
Preostali svet	81,8	204,7	10,8	14,1	83,2	45,6	20,4	7,1	165,0	250,3	14,1	11,9
Skupaj	759,1	1.455,8	100,0	100,0	407,5	642,3	100,0	100,0	1.166,6	2.098,1	100,0	100,0

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

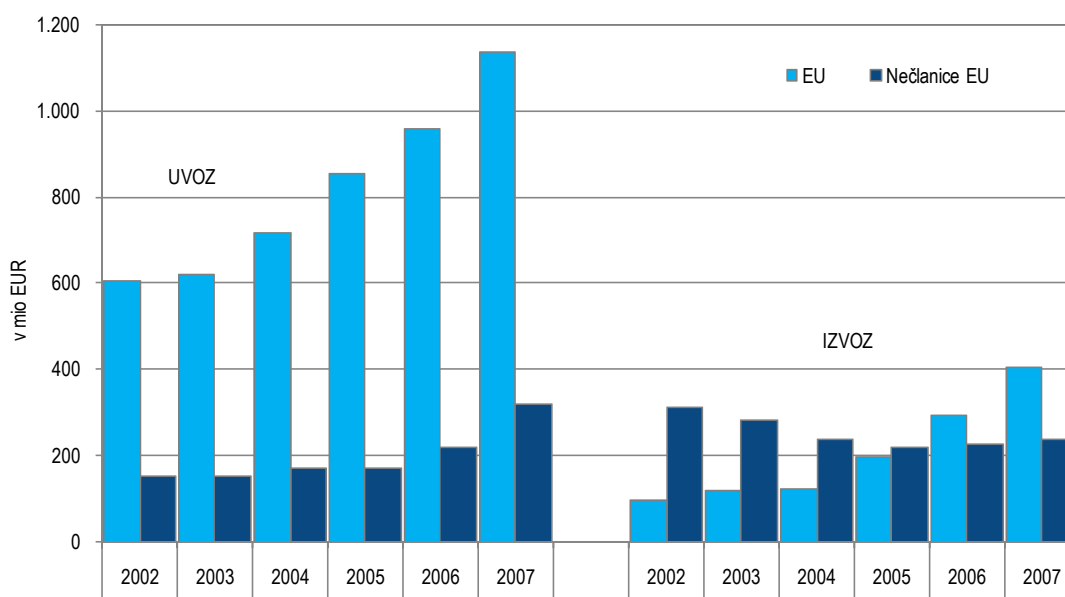
Sosednje države in Nemčija so najpomembnejše partnerice v uvozu, še bolj pa v izvozu. V letu 2007 je imelo omenjenih pet držav 62,3-odstotni delež v uvozu in 67,2-odstotni delež v izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov. V uvozu sta bili najpomembnejši državi partnerici Avstrija in Italija, z 19,1 in 18,4-odstotnima deležema. V izvozu je bila daleč najpomembnejša Italija, njen delež v skupnem izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov je bil kar 30,0-odstoten. Približno v enaki višini kakor izvoz v Italijo je znašal tudi izvoz v države bivše Jugoslavije, in sicer v največjem obsegu na Hrvaško, nekoliko manj pa v Bosno in Hercegovino.

Spremenjeni zunanjetrgovinski režim po vstopu Slovenije v EU je imel na regionalno menjavo razmeroma velik vpliv; menjava z državami članicami EU se je krepila, z državami bivše Jugoslavije pa slabila. V petletnem obdobju 2003–2007 se je povečeval pomen menjave z državami članicami EU: delež menjave z njimi se je s 60,1 % zvišal na 73,4 %. Povečal se je predvsem izvoz v te države, zato se je delež v skupnem izvozu s 23,4 % zvišal na 62,8 %. Uvoz iz teh držav se je povečeval počasneje, tako da se je delež v skupnem uvozu z 79,8 % znižal na 78,0 %. Kljub temu je uvoz kmetijskih in živilskih proizvodov iz držav EU še vedno razmeroma precej višji od primerljivega izvoza v te države. Hkrati se je delež blagovne menjave z državami bivše Jugoslavije v celotni menjavi opazovanih proizvodov v tem obdobju skoraj prepolovil, in sicer s 25,8 % na 14,7 %. Njegov delež se je znižal predvsem v izvozu (s 56,2 % na 30,1 %), pa tudi v uvozu (z 9,4 % na 7,9 %)²⁶. V izvozu se je izguba trgov v državah bivše Jugoslavije postopoma nadomeščala z iskanjem novih trgov v državah članicah EU. Izvoz se je najbolj povečal v sosednji Italijo in Avstrijo (gl. tudi Sliko 6 in Sliko 7).

²⁵ Menjava kmetijskih in živilskih proizvodov po regijah je podrobneje prikazana v Tabeli 8 v Statistični prilogi.

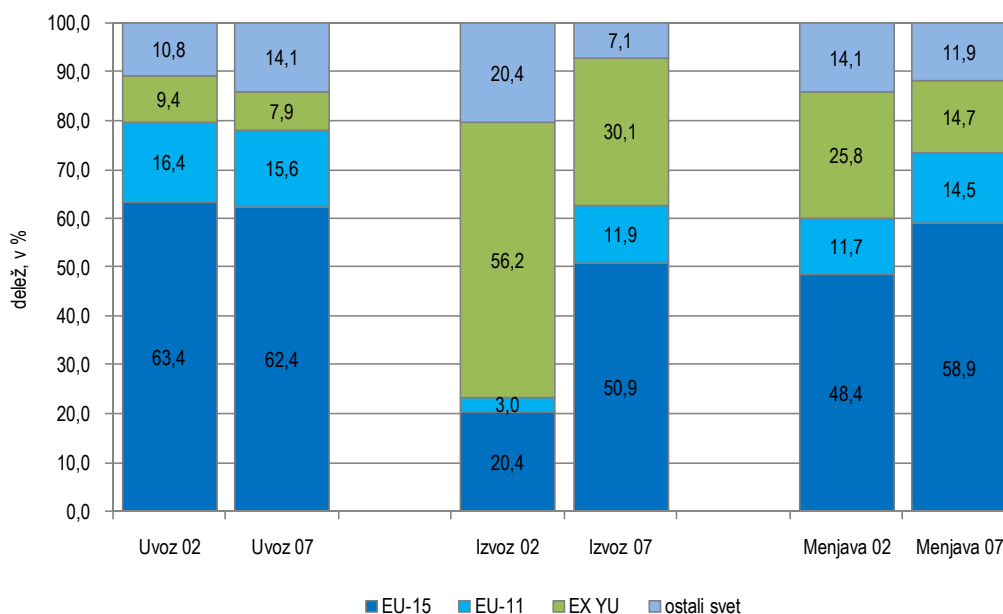
²⁶ Slovenija je imela z državami bivše Jugoslavije sklenjene dvostranske trgovinske sporazume, ki so omogočali menjavo blaga pod ugodnejšimi pogoji. Z vstopom v EU so ti sporazumi prenehali veljati, zato so se pogoji menjave bistveno poslabšali in menjava se je znižala.

Slika 6: Regionalna usmerjenost uvoza in izvoza, članice in nečlanice EU, vrednosti, obdobje 2002–2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

Slika 7: Struktura regionalne usmerjenost uvoza, izvoza in menjave v EU-15, EU-11, EX YU in preostali svet, deleži, leti 2002 in 2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

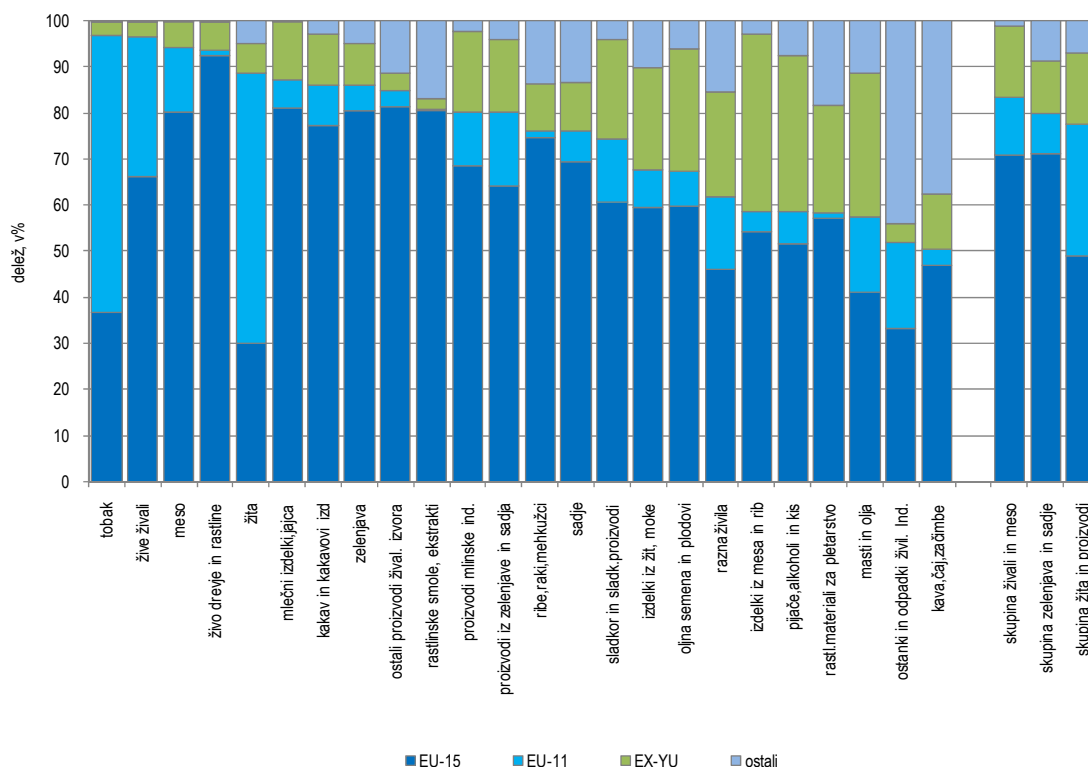
Menjava kmetijskih in živilskih proizvodov je na trge sosednjih držav usmerjena precej bolj, kakor je na te trge usmerjena menjava vseh proizvodov skupaj. Medtem ko je bilo v letu 2007 s sosednjimi štirimi državami na ravni vseh proizvodov 35,5 % menjave, pa je bilo na ravni kmetijskih in živilskih proizvodov kar 55,0 %. Tudi blagovna menjava vseh proizvodov skupaj je bila v največji meri (treh četrtinah) vezana na države članice EU-26, vendar pa bolj porazdeljena med posamezne države in manj usmerjena na države sosede. Deleži kmetijskih in živilskih proizvodov v vsej blagovni menjavi skupaj so tako najvišji ravno pri sosednjih državah: najvišji je pri menjavi z Madžarsko (13,1 % v letu 2007), nato z Avstrijo, Italijo in Hrvaško

(8,4 %, 7,1 %, 6,5 %), manj pa z Nemčijo (2,4 %). Pri menjavi z vsemi drugimi državami so ti deleži nižji. Tako velik pomen trgovanja s sosednjimi državami pa pri kmetijskih in živilskih proizvodih ni presenetljiv. Razlogi zanj niso le v nizkih transportnih stroških, pač pa tudi v razmeroma visoki občutljivosti in razmeroma hitri pokvarljivosti blaga, kar zahteva čim krajši čas prevoza in hiter dostop do potrošnika.

3.3.2 Regionalna usmerjenost po posameznih skupinah proizvodov

Države Evropske unije so izjemo pomembne partnerice v menjavi prav vseh skupin kmetijskih in živilskih proizvodov. V vsaki skupini menjava z državami Evropske unije dosega vsaj polovico skupne menjave skupine. V letu 2007 so bili ti deleži najvišji v skupinah tobak, žive živali, meso ter živo drevje in rastline (v vseh nad 90 %), najnižji pa pri menjavi v skupinah ostanki in odpadki živilske industrije ter kava, čaj in začimbe (v obeh malo nad 50 %, gl. Slika 8). Slednji dve sta tudi edini skupini kmetijskih in živilskih proizvodov, kjer je bil delež držav 'preostalega sveta' (to je držav, ki niso članice Evropske unije in niti ne države bivše Jugoslavije) v menjavi višji od tretjine. Tudi v agregiranih treh skupinah je bila prisotnost držav Evropske unije v menjavi razmeroma visoka: pri živalih in mesu 84-odstotna, pri zelenjavi in sadju 80-odstotna, pri žitih in proizvodih pa 78-odstotna²⁷.

Slika 8: Regionalna usmerjenost menjave (uvoz + izvoz) po posameznih skupinah proizvodov v letu 2007

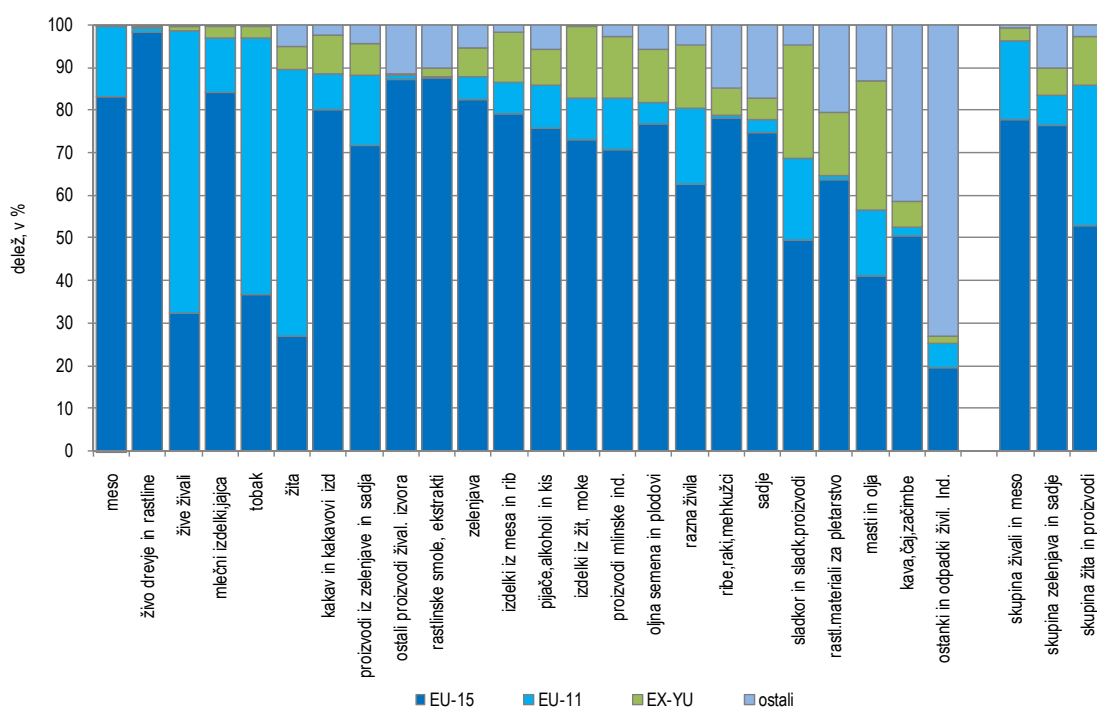
Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

V uvozu dosegajo države Evropske unije izjemno visoke deleže predvsem v skupinah (i) meso, (ii) živo drevje in rastline ter (iii) žive živali, najnižjega pa v skupini ostanki in odpadki živilske industrije. V letu 2007 je bil celotni uvoz proizvodov iz skupine meso iz držav Evropske unije (v tem 36 % iz Avstrije, 24 % iz Italije in 11 % iz Madžarske), iz skupin živo drevje in rastline ter žive živali pa je bilo iz teh držav uvoženih 98 % vrednosti (pri skupini živo drevje in rastline iz Nizozemske 65 %, Avstrije 13 % in iz Italije 9 %; pri

²⁷ Podrobnejši prikaz menjave po skupinah proizvodov in državah je v Tabeli 9 v Statistični prilogi.

skupini žive živali pa iz Češke 27 %, Madžarske 25 % in iz Avstrije 21 % uvoza). Večina sadja je bila uvožena iz Italije (46 % skupnega uvoza sadja; večino tega uvoza so sveže grozdje, breskve, banane in mandarine), razmeroma precej pa tudi iz 'preostalega sveta' – npr. iz Ekvadorja in Kolumbije (uvoz banan v višini 10 % skupnega uvoza sadja). Italija je bila tudi najpomembnejša partnerica v uvozu zelenjave (43 % skupnega uvoza zelenjave; večino tega uvoza predstavljajo paradižnik, paprika in solata). V skupini žit je bila večina uvoza iz Madžarske in Avstrije (59 % in 13 %). Proizvodi iz skupine ostanki in odpadki, ki so po deležu v skupnem uvozu kmetijskih in živilskih proizvodov na prvem mestu, pa so bili večinoma uvoženi iz 'preostalih držav' (iz Argentine 45 % in Brazilije 30 % – v obeh primerih je šlo za uvoz oljnih pogač iz soje)²⁸ (gl. Sliko 9).

Slika 9: Regionalna usmerjenost uvoza po posameznih skupinah proizvodov v letu 2007

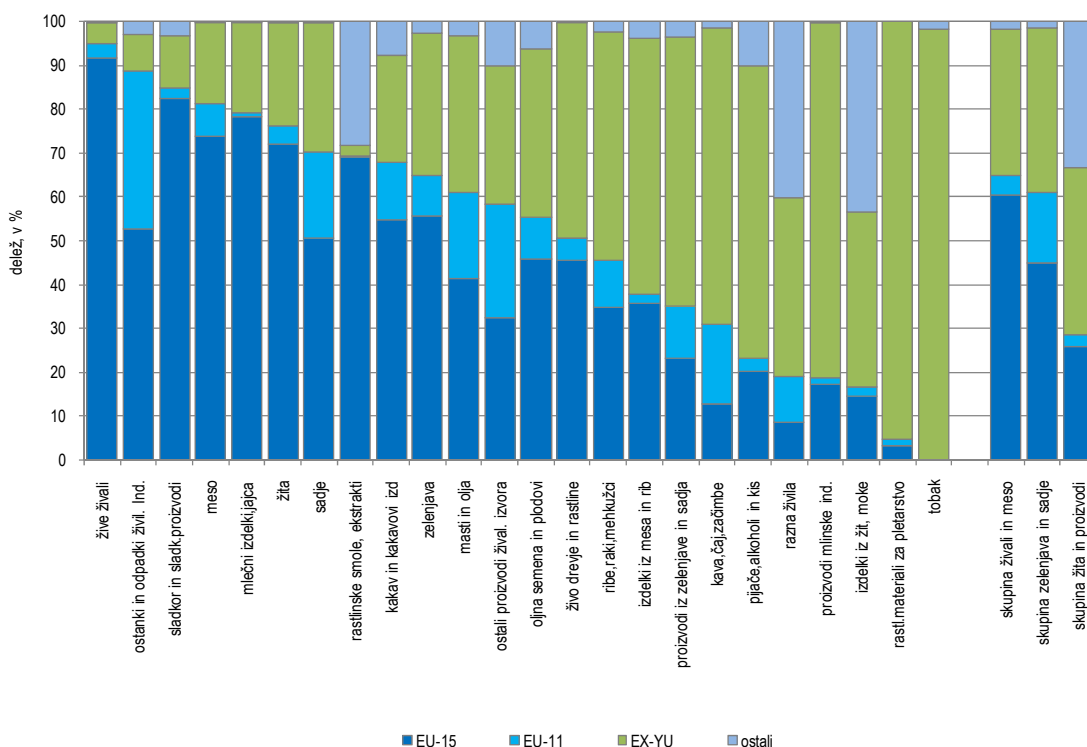
Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

V izvozu so države Evropske unije najpomembnejše partnerice v skupinah (i) žive živali in (ii) ostanki in odpadki živilske industrije, najmanj pa so prisotne v skupinah (i) tobak in (ii) rastlinski material za pletarstvo, kjer pa je izvoz izjemno nizek. V letu 2007 je bilo 92 % izvoženih živih živali namenjenih v države Evropske unije (v Italijo 45 % in Avstrijo 11 %) ter 5 % v države bivše Jugoslavije (v Makedonijo 9 % in na Hrvaško 7 %). Izvoz iz skupine ostanki in odpadki živilske industrije, ki k izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov prispevajo največ, je bil na trge EU namenjen v 89 odstotkih (v Italijo 47% in na Madžarsko 34 %), 8 % pa v države bivše Jugoslavije (v Bosno in Hercegovino 6 %). Izvoz proizvodov iz skupin mlečni izdelki in jajca, ki po deležu sledi, se je v letih po vstopu Slovenije v Evropsko unijo v precejšnji meri iz trgov držav bivše Jugoslavije preusmeril na trge držav Evropske unije: v letu 2007 tam dosegel 79 % vrednosti izvoza (v Italijo 70 % in Avstrijo 5 %), na trgih bivše Jugoslavije pa le še 21 % (v Bosno in Hercegovino 8 %, na Hrvaško 6 %, v Srbijo 5 %). Za izvoz proizvodov iz skupine pijače, alkohol in kis so trgi držav bivše Jugoslavije še vedno razmeroma najpomembnejši, saj je bilo tja v letu 2007 izvoženega 67 % izvoza (na Hrvaško 24 % in v

²⁸ Podrobnejši prikaz uvoza po skupinah proizvodov in državah je v Tabeli 10 v Statistični prilogi.

Bosno in Hercegovino 24 %). Skoraj izključno v države bivše Jugoslavije pa je bil izvožen ves izvoženi tobak in rastlinski material za pletarstvo, vendar je vrednost izvoza teh dveh skupin razmeroma nizka²⁹ (gl. Sliko 10).

Slika 10: Regionalna usmerjenost izvoza po posameznih skupinah proizvodov v letu 2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

3.4 Menjava glede na (ne)predelanost proizvodov

Za razvrstitev kmetijskih in živilskih proizvodov na nepredelane (primarne, kmetijske) in predelane (živilske) proizvode smo uporabili klasifikacijo Broad Economic Categories³⁰. Ob tem razvrščanju proizvodov v ti dve osnovni skupini smo tiste surovine in potrošne dobrine, ki po definiciji v teh dveh skupinah niso specificirane, združili v tretjo skupino, ki smo jo poimenovali 'ostalo'.

Analiza menjave kmetijskih in živilskih proizvodov glede na (ne)predelanost pokaže, da Slovenija večinoma trguje s predelanimi živilskimi proizvodi, vendar pa se njihov delež v zadnjem času nekoliko znižuje. V letu 2007 je vrednost blagovne menjave nepredelanih kmetijskih proizvodov znašala 643 mio EUR, kar je pomenilo nekaj manj kakor tretjino skupne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov, vrednost predelanih živilskih proizvodov pa 1.362 mio EUR, kar je bilo skoraj dve tretjini skupne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov. Menjava proizvodov, ki v ti dve skupini ne spadajo, je bilo v vrednosti 93 mio EUR, to je okoli 4 % skupne vrednosti (gl. Tabela 6). V zadnjem petletnem obdobju pa se je delež blagovne menjave predelanih proizvodov zniževal, saj je bolj kot menjava teh proizvodov naraščala menjava nepredelanih proizvodov. Slednja se je povečala za 110,4 % (s 306 mio EUR na 643 mio EUR), menjava predelanih pa za 71,0 % (s 796 mio EUR na 1.362 mio EUR). Delež menjave predelanih živilskih proizvodov v menjavi

²⁹ Podrobnejši prikaz izvoza po skupinah proizvodov in državah je v Tabeli 11 v Statistični prilogi.

³⁰ Klasifikacija dostopna na: <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=10&Lg=1>

kmetijskih in živilskih proizvodov se je v tem obdobju zmanjšal za 3 odstotne točke – z 68 na nekaj manj kakor 65 odstotnih točk.

Tabela 6: Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov po predelanosti, leta 2002, 2006 in 2007³¹

	Vrednost v mio EUR			Delež v skupaj v %			Rast v %	
	2002	2006	2007	2002	2006	2007	07/06	07/02
Uvoz								
Nepredelani proizvodi	243,6	363,9	435,4	32,1	30,8	29,9	19,6	78,7
Predelani proizvodi	468,7	733,5	928,7	61,7	62,2	63,8	26,6	98,2
Ostalo	46,9	82,6	91,7	6,2	7,0	6,3	11,0	95,6
Skupaj	759,1	1.180,0	1.455,8	100,0	100,0	100,0	23,4	91,8
Izvoz								
Nepredelani proizvodi	62,2	154,5	207,9	15,3	29,8	32,4	34,5	234,5
Predelani proizvodi	327,6	361,9	432,8	80,4	69,8	67,4	19,6	32,1
Ostalo	17,8	1,9	1,6	4,4	0,4	0,2	-17,5	-91,1
Skupaj	407,5	518,3	642,3	100,0	100,0	100,0	23,9	57,6
Blagovna menjava								
Nepredelani proizvodi	305,7	518,4	643,3	26,2	30,5	30,7	24,1	110,4
Predelani proizvodi	796,2	1.095,4	1.361,5	68,2	64,5	64,9	24,3	71,0
Ostalo	64,7	84,5	93,3	5,5	5,0	4,4	10,4	44,3
Skupaj	1.166,6	1.698,3	2.098,1	100,0	100,0	100,0	23,5	79,8
Saldo menjave (izvoz–uvoz)								
Nepredelani proizvodi	-181,4	-209,3	-227,5	51,6	31,6	28,0	8,7	25,4
Predelani proizvodi	-141,1	-371,6	-495,9	40,1	56,2	61,0	33,5	251,5
Ostalo	-29,1	-80,7	-90,1	8,3	12,2	11,1	11,7	209,4
Skupaj	-351,7	-661,6	-813,5	100,0	100,0	100,0	23,0	131,3
Pokritost uvoza z izvozom (izvoz / uvoz), v %								
Nepredelani proizvodi	25,5	42,5	47,8					
Predelani proizvodi	69,9	49,3	46,6					
Ostalo	37,9	2,3	1,7					
Skupaj	53,7	43,9	44,1					

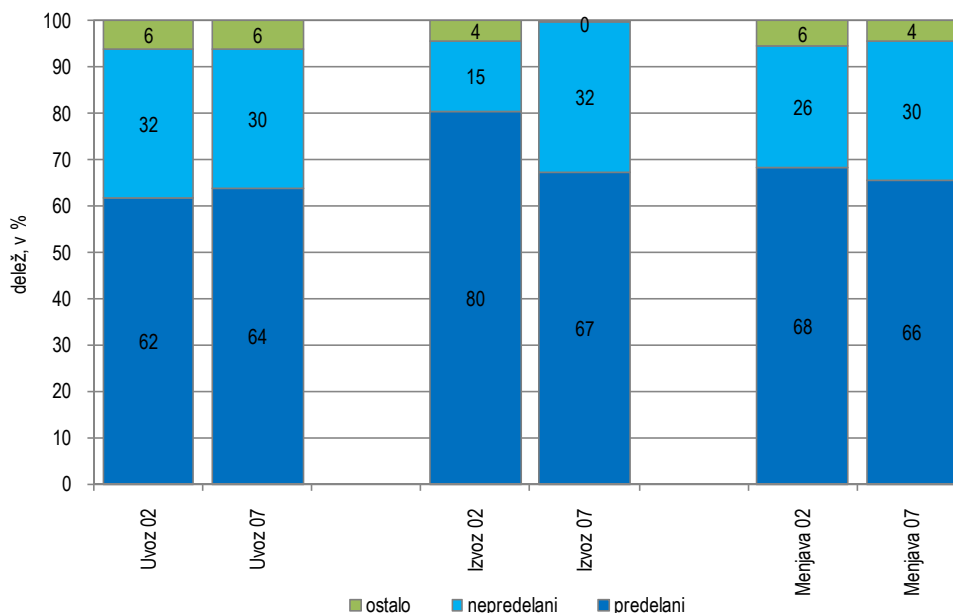
Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

Delež predelanih živilskih proizvodov med kmetijskimi in živilskimi proizvodi je v izvozu višji kakor v uvozu, vendar pa gibanja niso ugodna: v zadnjih letih se v izvozu znižuje, v uvozu pa povečuje. V letu 2007 je bilo med kmetijskimi in živilskimi proizvodi v uvozu za 435 mio EUR nepredelanih proizvodov (to je 30 % uvoza kmetijskih in živilskih proizvodov), za 929 mio EUR predelanih proizvodov (to je 64 % tega uvoza) in za 92 mio EUR ostalih proizvodov (kar je 6 % tega uvoza). V izvozu je bilo med njimi za 208 mio EUR nepredelanih proizvodov (kar je 32 % tega izvoza), za 433 mio EUR predelanih proizvodov (kar je 67 % tega izvoza) in le za 2 mio EUR ostalih proizvodov (gl. Sliko 11). Večji del menjave kmetijskih in živilskih proizvodov so torej predelani proizvodi, tako v uvozu in izvozu, vendar pa je v izvozu njihov delež nekoliko višji. Gibanja v opazovanem obdobju zadnjih petih let ne gredo v smer doseganja višje dodane vrednosti dejavnosti iz tega naslova, saj se je delež predelanih proizvodov v uvozu povečal, v izvozu pa zmanjšal. S tem se je razmeroma močno povečal negativni saldo teh proizvodov, in sicer za 252 %. Rast negativnega salda nepredelanih proizvodov je bila v tem času dosti počasnejša, le 25-odstotna. Uvoz predelanih živilskih

³¹ Menjava kmetijskih in živilskih proizvodov glede na (ne)predelanost je podrobneje prikazana v Tabeli 12 v Statistični prilogi.

proizvodov se je namreč povečeval hitreje, kakor se je povečeval njihov izvoz, predvsem pa se je izvoz nepredelanih kmetijskih proizvodov povečeval hitreje, kakor se je povečeval njihov uvoz³².

Slika 11: Razvrstitev uvoza, izvoza in menjave glede na (ne)predelanost, kmetijski in živilski proizvodi skupaj, leti 2002 in 2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

V posameznih skupinah kmetijskih in živilskih proizvodov so deleži nepredelanih, predelanih in ostalih proizvodov precej različni, nekatere skupine pa že v osnovi združujejo izključno nepredelane ali izključno predelane proizvode³³. Med nepredelane proizvode tako v celoti spadajo proizvodi iz menjave v skupinah sadje, oljna semena in plodovi, rastlinski materiali za pletarstvo, ostali proizvodi živalskega izvora in žive živali³⁴. Med predelane proizvode so uvrščeni proizvodi iz skupine meso, izdelki iz mesa, proizvodi mlinske industrije, sladkor in sladkorni proizvodi, kakav in kakavovi izdelki, izdelki iz žit in moke, proizvodi iz zelenjave in sadja, razna živila ter pijače, alkoholi in kis. V vseh ostalih skupinah gre za menjavo nepredelanih in predelanih proizvodov. Najvišja vrednost menjave Slovenije s tujino z nepredelanimi proizvodi je v skupini sadje, najvišja vrednost menjave s predelanimi proizvodi pa v skupini ostanki in odpadki živilske industrije.

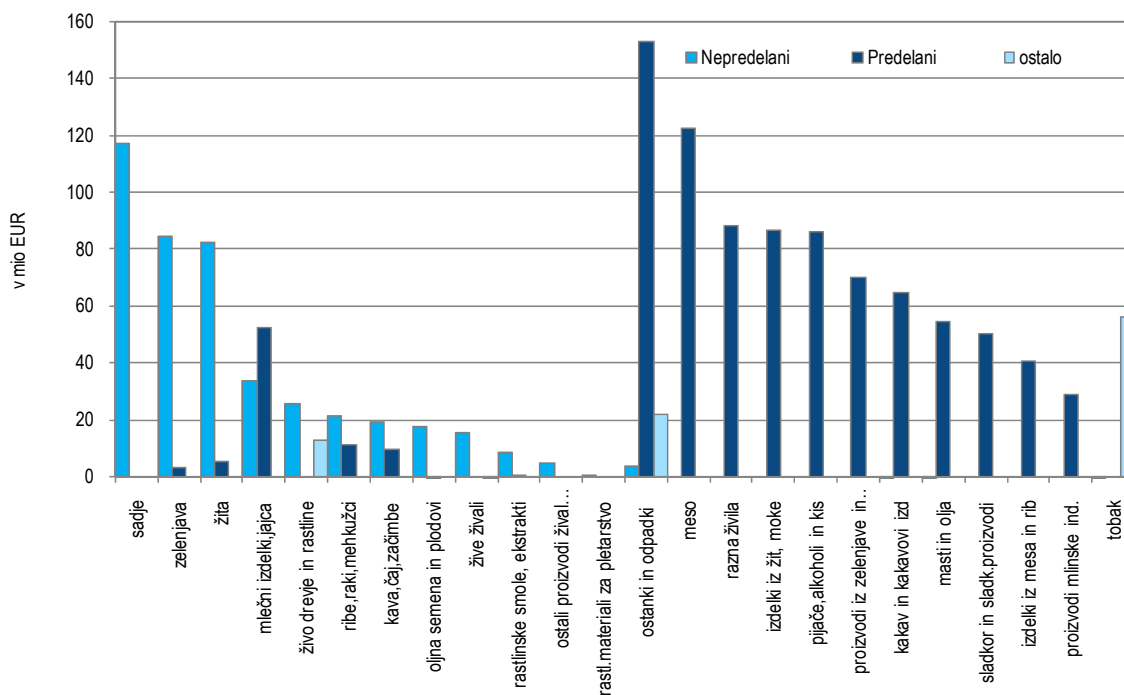
Med nepredelanimi proizvodi so v uvozu najpomembnejši proizvodi iz skupin sadje, zelenjava in žita, v izvozu pa je daleč najpomembnejša skupina mlečni izdelki in jajca. Vrednostno najvišji uvoz nepredelanih proizvodov je v skupini sadje (gl. Sliko 12). Sledijo mu proizvodi iz skupin zelenjava in žita, kjer pa je del proizvodov že predelan: v letu 2007 je bilo takšnega uvoza v skupini zelenjava 4 %, v skupini žita pa 6 %. Vrednostno najvišji izvoz nepredelanih proizvodov je v skupini mlečni izdelki in jajca: v letu 2007 je bilo izvoženih 86 % nepredelanih in le 14 % predelanih proizvodov (gl. Sliko 13). Pomembnejše izvozne skupine nepredelanih proizvodov so še sadje, oljna semena in plodovi ter žive živali, vendar pa njihov izvoz za izvozom proizvodov v skupini mlečni izdelki in jajca vrednostno precej zaostaja.

³² Precej se je povečal izvoz kmetijskih surovin iz živinoreje, in sicer izvoz živih živali in mleka.

³³ Podrobnejši prikaz menjave kmetijskih in živilskih proizvodov po posameznih skupinah glede na (ne)predelanost je prikazan v Tabeli 13 v Statistični prilogi.

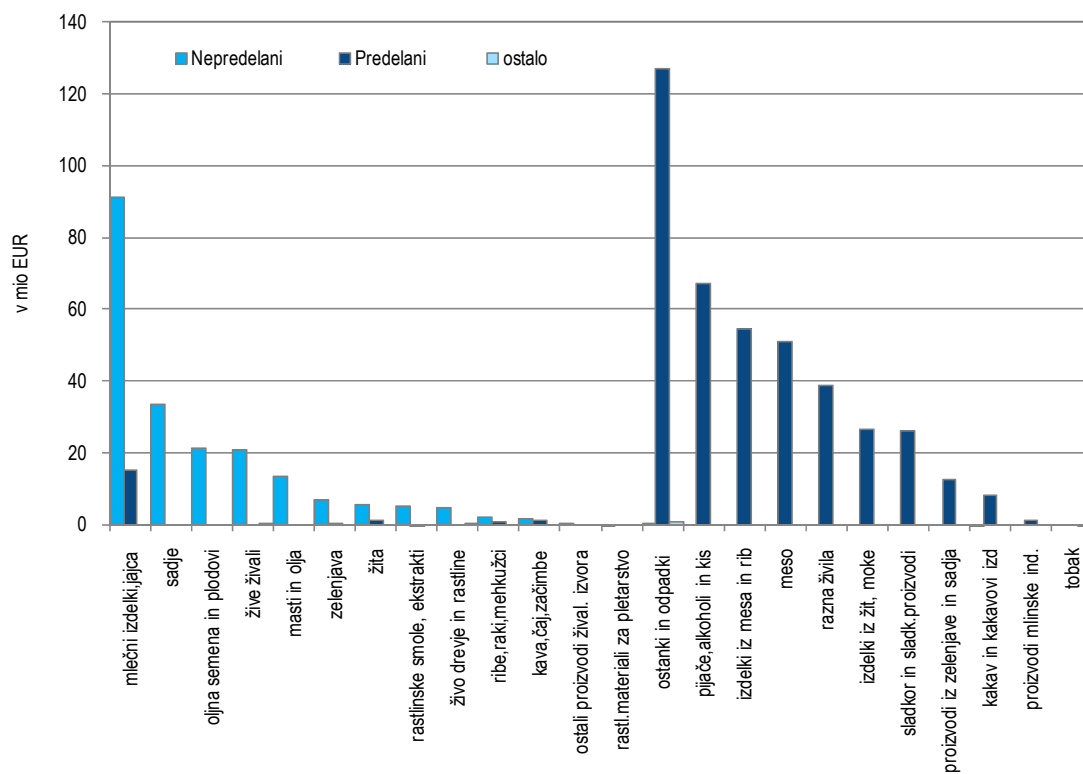
³⁴ 1 % živih živali je po stopnji predelanosti sicer klasificiranih v skupino ostalo, in sicer gre za plemenske živali.

Slika 12: Razvrstitev uvoza glede na (ne)predelanost, po skupinah proizvodov, leto 2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

Slika 13: Razvrstitev izvoza glede na (ne)predelanost, po skupinah proizvodov, leto 2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

V skupinah, ki združujejo nepredelane in predelane proizvode, je uvozno-izvozna struktura ponekod neugodna – v tem predvsem izstopa skupina mlečni izdelki in jajca. Podrobneje smo pogledali razlike v pomembnejših skupinah proizvodov. Velike razlike so v skupini mlečni izdelki in jajca (pri čemer Slovenija sicer dosega neto izvoz). V letu 2007 je bilo iz Slovenije izvoženih kar 86 % vrednosti nepredelanih in le 14 % predelanih proizvodov. V uvozu je bilo razmerje nasprotno v prid predelanih proizvodov, saj je bilo teh 61 % vrednosti, nepredelanih pa 39 % vrednosti. Medtem ko smo torej večinoma uvažali predelane mlečne proizvode, smo izvažali predvsem surovo mleko. Opazovana negativna razlika se je v zadnjih petih letih povečevala v neugodno smer, saj je bilo na začetku tega obdobja v strukturi izvoza za 21 odstotnih točk manj nepredelanih in za toliko več predelanih proizvodov. Podobno, le da manj izrazito razliko lahko opazimo v strukturi skupine ribe, raki, mehkužci, kjer je delež predelanih proizvodov pri uvozu nekoliko višji kakor pri izvozu. V skupinah žita in kava, čaj, začimbe pa je drugače, kar je ugodno: delež predelanih proizvodov v izvozu je višji od deleža v uvozu.

3.5 Ugotavljanje konkurenčnosti

Za ugotavljanje (ne)konkurenčnosti kmetijskih in živilskih proizvodov po izbrani metodi Aigingerja³⁵ je ključnega pomena primerjava cen posameznih proizvodov v uvozu z njihovimi cenami v izvozu. Za to je bila potrebna analiza na najnižji ravni klasifikacije proizvodov, v nadaljevanju pa jo prikazujemo le na ravni posameznih osnovnih skupin proizvodov. Pri izračunu smo vrednosti primerjali s količinami: povprečna cena je izražena v EUR na kg proizvoda. Upoštevali smo obseg menjave in v nadaljnje analiziranje vključili le tisto trgovanje, ki je bilo dvosmerno³⁶. Končni rezultat dela je razvrstitev proizvodov, kjer je menjava dvosmerna, v štiri osnovne skupine: cenovno konkurenčni oziroma cenovno nekonkurenčni proizvodi in kakovostno konkurenčni oziroma kakovostno nekonkurenčni proizvodi.

3.5.1 Povprečne uvozne in izvozne cene

Agregirana povprečna cena kmetijskih in živilskih proizvodov slovenskih izvoznikov je razmeroma nizka, saj je na ravni le dobre polovice agregirane povprečne cene teh proizvodov v uvozu. V letu 2007 je bila povprečna cena uvoženih kmetijskih in živilskih proizvodov 0,41 EUR/kg, medtem ko je povprečna cena teh proizvodov v izvozu znašala 0,22 EUR/kg (gl. Tabelo 7). Povprečna izvozna cena je bila tako le na ravni 55,4 % povprečne uvozne cene. V zadnjih petih letih se je stanje poslabšalo: izvozna cena se je zvišala manj kakor uvozna (prva za 32,2 %, druga za 38,9 %), tako da se je njen zaostanek za povprečno uvozno ceno še povečal (za 2,8 odstotne točke).

Izvozne cene so relativno najvišje v menjavi iz skupin (i) tobak, (ii) rastlinske smole, ekstrakt in (iii) oljna semena in plodovi, vendar pa bistvenega vpliva na skupni finančni izid te ugodne cene v izvozu nimajo. Ti proizvodi namreč k skupnemu izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov prispevajo le malo (v letu 2007 okoli 4 %). V letu 2007 so izvozne cene presegle uvozne v dvanajstih skupinah kombinirane skupine (torej ravno v polovici skupin) kmetijskih in živilskih proizvodov. Relativno najvišje so bile v skupini tobak (v izvozu 49,30 EUR/kg, v uvozu le 9,61 EUR/kg) in v skupini rastlinske smole in ekstrakti (v izvozu 48,74 EUR/kg, v uvozu le 14,93 EUR/kg). Izvoz pa je bil v obeh skupinah relativno skromen, saj je Slovenija neto uvoznica teh proizvodov. Sledili so proizvodi iz skupine oljna semena in plodovi, kjer pa je Slovenija kljub relativno precej visokim izvoznim cenam (v izvozu 2,74 EUR/kg, v uvozu 1,18 EUR/kg) dosegla neto izvoz. V

³⁵ Metodologija je podrobneje prikazana v poglavju 2.

³⁶ Po izbrani metodologiji dela je trgovanje dvosmerno, če manjši tok (npr. izvoz) predstavlja vsaj 10 % večinskega toka (npr. uvoza).

obravnnavanem obdobju petih let se je izvozna cena v vseh treh in zlasti v zadnji skupini povečala bolj, kakor se je povečala cena pri uvozu.

Tabela 7: Povprečne uvozne in izvozne cene po posameznih skupinah proizvodov v letih 2002 in 2007³⁷

	uvozna cena		izvozna cena		izvozna / uvozna cena	
	2002	2007	2002	2007	2002	2007
	v EUR/kg		v EUR/kg		razmerje, v %	
01 žive živali	2,62	2,83	1,37	1,22	52,3	43,2
02 meso	1,93	2,36	1,96	2,85	101,6	120,6
03 ribe, raki, mehkužci	2,63	3,17	1,97	2,65	75,1	83,7
04 mlečni izdelki, jajca	2,46	1,16	0,59	0,41	24,0	35,0
05 ostali proizvodi živalskega izvora	3,76	4,50	0,21	0,34	5,6	7,5
06 živo drevje in rastline	2,66	3,50	2,55	4,13	95,8	118,0
07 zelenjava	0,62	0,78	1,03	1,03	165,8	131,2
08 sadje	0,64	0,75	0,31	0,47	48,0	62,9
09 kava, čaj, začimbe	1,51	2,40	2,66	4,69	176,3	195,7
10 žita	0,13	0,21	0,44	0,22	342,6	105,5
11 proizvodi mlinске industrije	0,33	0,38	0,31	0,50	94,9	132,8
12 oljna semena in plodovi	0,92	1,18	0,81	2,74	88,0	232,9
13 rastlinske smole, ekstrakti	12,43	14,93	23,13	48,74	186,0	326,5
14 rastl. materiali za pletarstvo	0,49	0,45	0,80	0,29	165,1	63,8
15 masti in olja	0,66	0,76	0,61	0,68	91,8	89,1
16 izdelki iz mesa in rib	3,86	3,84	2,87	2,61	74,3	68,1
17 sladkor in sladkorni proizvodi	0,40	0,79	0,97	0,88	243,2	111,9
18 kakav in kakavovi izdelki	3,49	4,07	2,35	1,86	67,3	45,8
19 izdelki iz žit, moke	1,88	1,98	1,73	1,75	91,9	88,3
20 proizvodi iz zelenjave in sadja	1,07	1,09	1,36	1,41	127,0	128,3
21 razna živila	2,47	2,58	1,00	3,23	40,6	125,3
22 pijače, alkoholi in kis	0,02	0,05	0,06	0,04	263,1	69,9
23 ostanki in odpadki	0,32	0,24	0,80	0,23	252,4	95,9
24 tobak ³⁸	4,86	9,61	5,14	49,30	105,7	512,8
skupina živali in meso	2,25	2,66	2,25	2,20	100,2	83,0
skupina zelenjava in sadje	0,71	0,82	0,75	0,61	105,2	74,3
skupina žita in proizvodi	0,26	0,38	1,17	0,71	448,8	187,8
Skupaj kmet. in živ. proizvodi	0,29	0,41	0,17	0,22	58,2	55,4

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

Uvozne cene so relativno najvišje v menjavi iz skupin (i) ostali proizvodi živalskega izvora, (ii) mlečni izdelki, jajca in (iii) žive živali. Čeprav so v letu 2007 uvozne cene presegle izvozne le v polovici skupin kmetijskih in živilskih proizvodov, pa so te skupine po vrednosti menjave pomembnejše in so zato prevesile njihovo povprečno ceno pri izvozu pod povprečno ceno pri uvozu. V tej primerjavi so bile relativno najnižje cene v skupini ostali proizvodi živalskega izvora (v izvozu 0,34 EUR/kg, v uvozu 4,50 EUR/kg), sledili pa so proizvodi iz skupin mlečni izdelki in jajca (v izvozu 0,41 EUR/kg, v uvozu 1,16 EUR/kg) in žive živali (v izvozu 1,22 EUR/kg, v uvozu 2,83 EUR/kg). Slednji skupini proizvodov sta po vrednosti menjave precej pomembni, saj pri obeh Slovenija dosega neto izvoz, k skupnemu izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov pa prispevata okoli petino vrednosti.

³⁷ Podrobnejši rezultati izračunov povprečnih cen so podrobneje prikazani v Tabelah 17 in 18 v Statistični prilogi.

³⁸ Razlika med uvozno in izvozno ceno je pri tobaku v letu 2007 precej velika, vendar je pri tem treba povedati, da je bil izvoz izjemno nizek. Medtem ko je bilo uvoženih 5.847 ton proizvodov v vrednosti 56.207 tisoč EUR (večinoma iz Poljske, Nemčije in Avstrije), je bila izvožena le 1 tona proizvodov v vrednosti 52 tisoč EUR (večinoma v Črno goro, Makedonijo in Srbijo).

V menjavi proizvodov iz agregiranih skupin zelenjava in sadje ter živali in meso so povprečne cene v izvozu nižje kot v uvozu, bolje pa je v menjavi proizvodov iz agregirane skupine žita in proizvodi. V letu 2007 so bile med proizvodi iz agregiranih treh skupin relativno najnižje izvozne cene v skupini zelenjava in sadje (izvoz 0,61 EUR/kg, uvoz 0,82 EUR/kg), sledile pa so cene proizvodov v skupini živali in meso (izvoz 2,20 EUR/kg, uvoz 2,66 EUR/kg). Nasprotno so bili uspešnejši izvozniki proizvodov iz agregirane skupine žita in proizvodi, ki so v izvozu dosegli višjo ceno od tiste v uvozu (izvoz 0,71 EUR/kg, uvoz 0,38 EUR/kg). Pregled v gibanj v zadnjih petih letih pa pokaže na neugodna gibanja: povprečna uvozna cena teh proizvodov se je zviševala, povprečna izvozna pa zniževala, tako da se je razmerje med njima poslabšalo.

3.5.2 Ugotavljanje konkurenčnosti

Konkurenčnost (ali nekonkurenčnost) v menjavi smo lahko ugotavljali le v segmentu dvosmerne menjave, delež te pa je v posameznih skupinah kmetijskih in živilskih proizvodov zelo različen. Za ugotavljanje cenovne in kakovostne (ne)konkurenčnosti je bilo najprej treba izločiti vse tiste proizvode, s katerimi menjava poteka enosmerno. Menjava pa je enosmerna, če poteka v veliki večini le v uvozu ali izvozu in ne oboje hkrati. Pregled pokaže, da je razmerje med enosmerno in dvosmerno trgovino v posameznih skupinah proizvodov precej različno. V letu 2007 je bilo največ dvosmerne menjave pri menjavi s tobakom, rastlinskimi smolami ter ribami, raki in mehkužci. V teh treh skupinah je bil delež dvosmerne menjave v skupni menjavi nad 80-odstoten. Sledila je široka paleta skupin proizvodov z nad 50-odstotnim deležem dvosmerne menjave. Med njimi je bilo veliko po vrednosti menjave izjemno pomembnih skupin, kot so na primer meso, pijače, alkoholi in kis, sadje ter izdelki iz žit in moka. Manj kot polovični delež dvosmerne menjave je bil v tem letu v petih skupinah, med katerimi so tudi žita, zelenjava ter mlečni izdelki in jajca. V zadnji skupini je bil delež dvosmerne menjave le 28-odstoten³⁹ (gl. Slika 14).

V skupinah mlečni izdelki in jajca ter zelenjava, kjer je prisotnost dvosmerne trgovine najnižja, se je ta zniževala ves opazovani čas zadnjih petih let. V letu 2002 je bila v skupini mlečni izdelki in jajca 81-odstotna, potem pa je predvsem z letom 2004 začela strmo padati in bila v letu 2007 le še 28-odstotna. To je povezano z začetkom naraščajočega izvoza osnovne surovine (mleka) na trge sosednjih držav in hkrati vse večjega uvoza predelanih mlečnih izdelkov na domači trg. Delež dvosmerne trgovine je strmo padal tudi v skupini zelenjava. Ta je bil v letu 2002 kar 87-odstoten, do leta 2007 pa je padel na skromnih 34 %⁴⁰. Tako nizek delež dvosmerne menjave je značilen za nerazvita, zaprta gospodarstva in ni dobrodošel. Pomeni nizko integriranost dejavnosti v mednarodne tokove in s tem večjo verjetnost visokih pritiskov po njenem prestrukturiranju.

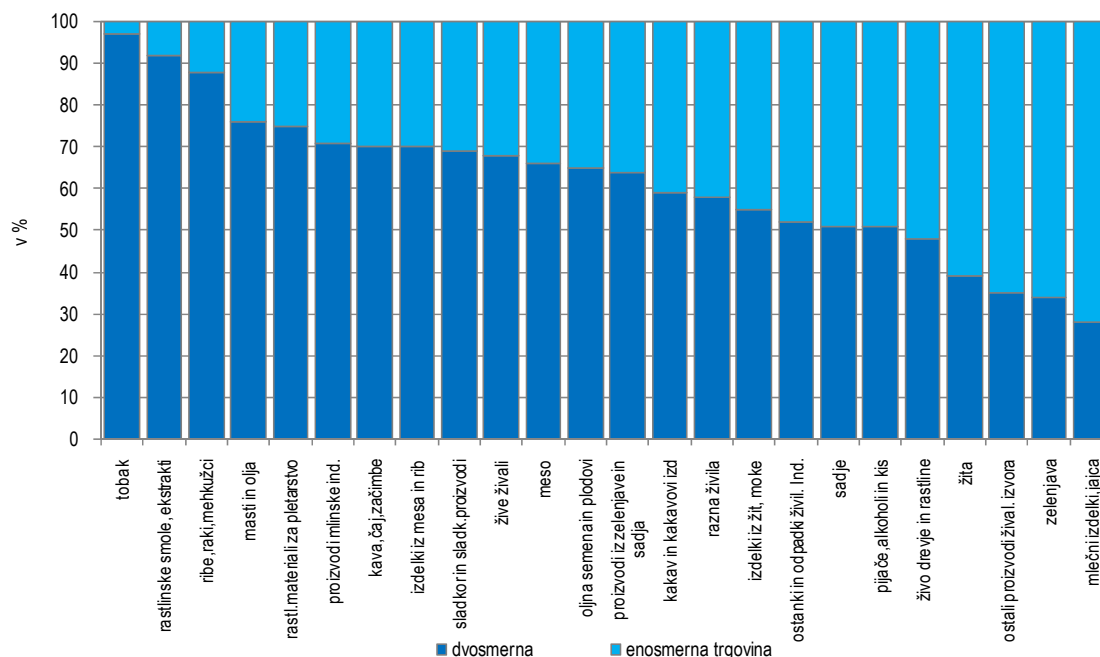
Po analizi tokov dvosmerne menjave ugotavljamo, da v njej prevladujejo kakovostno konkurenčni proizvodi, vendar je hkrati tudi kakovostno nekonkurenčnih proizvodov razmeroma veliko. V letu 2007 je bilo 36,5 % proizvodov v menjavi konkurenčnih zaradi priznane kakovosti, 9,9 % pa zaradi ugodne cene (gl. Slika 15). Kakovostna konkurenčnost je najbolj zaželena kategorija, saj gre za neto izvoz po cenah, ki so višje od uvoznih. Pri nekaterih proizvodih smo ugotovili tudi nekonkurenčnost: 9,1 % nekonkurenčnih je bilo na področju kakovosti in 0,4 % na področju cene. Najmanj zaželena je skupina kakovostno nekonkurenčnih proizvodov, ko proizvajalci na tuje trge ne morejo prodreti, kljub temu da so cene proizvodov relativno nizke. Gre za neto uvoz, čeprav so uvozne cene višje od izvoznih. Gibanja v opazovanem obdobju zadnjih petih let

³⁹ Pomen dvosmerne trgovine v posameznih skupinah kmetijskih in živilskih proizvodov prikazujemo v Tabeli 19 v Statistični prilogi.

⁴⁰ Zelenjadarstvo je eno izmed dejavnosti, kjer je neto uvoz v zadnjih petih letih izjemno hitro naraščal.

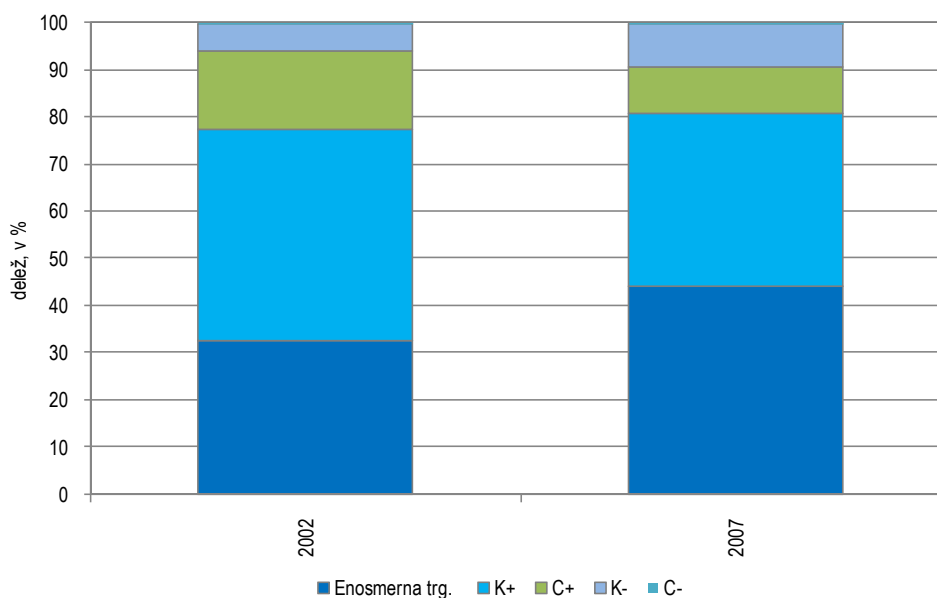
so bila neugodna: povečeval se je delež enosmerne trgovine, hkrati pa tudi delež proizvodov, kjer konkurenčnosti nismo mogli ugotoviti.

Slika 14: Delež dvosmerne trgovine v menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov, po skupinah, leto 2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

Slika 15: Ugotovljena struktura (ne)konkurenčnosti, kmetijski in živilski proizvodi skupaj, leti 2002 in 2007

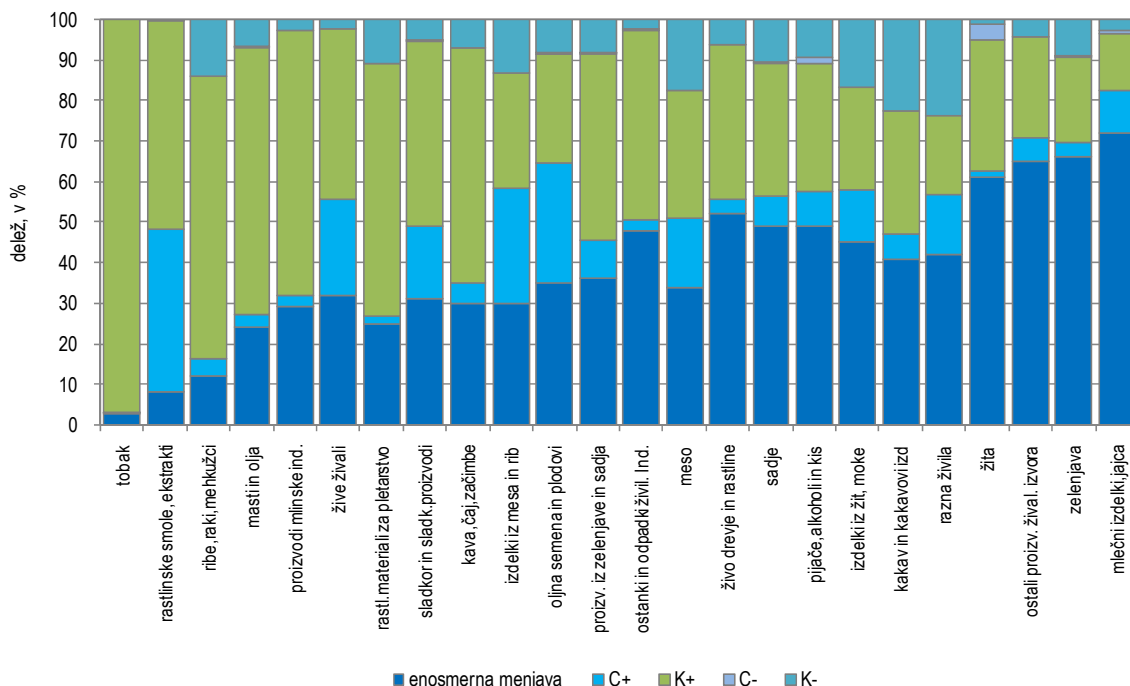

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

Iz pregleda po posameznih skupinah kmetijskih in živilskih proizvodov je razvidno, da je konkurenčnost v večini po menjavi pomembnejših skupin razmeroma nizka. Izjemno visoka konkurenčnost je bila ugotovljena le v skupinah tobak in rastlinske smole in ekstrakti, kjer je bila nad 90-odstotna; v prvi skupini je večina proizvodov konkurenčnih na področju kakovosti, v drugi pa je delež med kakovostno in cenovno konkurenčnostjo bolj porazdeljen. Med po deležu v menjavi pomembnejšimi skupinami

z višjo konkurenčnostjo, nad 60-odstotno, so masti in olja, proizvodi mlinске industrije, žive živali ter sladkor in sladkorni proizvodi. Pri vseh omenjenih skupinah gre večinoma za kakovostno konkurenčnost, delež cenovne pa je nižji. V preostalih skupinah kmetijskih in živilskih proizvodov je ugotovljena konkurenčnost razmeroma nizka⁴¹. Med skupine z najslabšim rezultatom se uvrščata skupini zelenjava ter mlečni izdelki in jajca (gl. Slika 16). Ker je predvsem slednja skupina v slovenski kmetijski pridelavi in živilskopredelovalni industriji izjemnega pomena, je takšno stanje precej zaskrbljujoče.

Slika 16: Ugotovljena struktura (ne)konkurenčnosti, po skupinah proizvodov, leto 2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

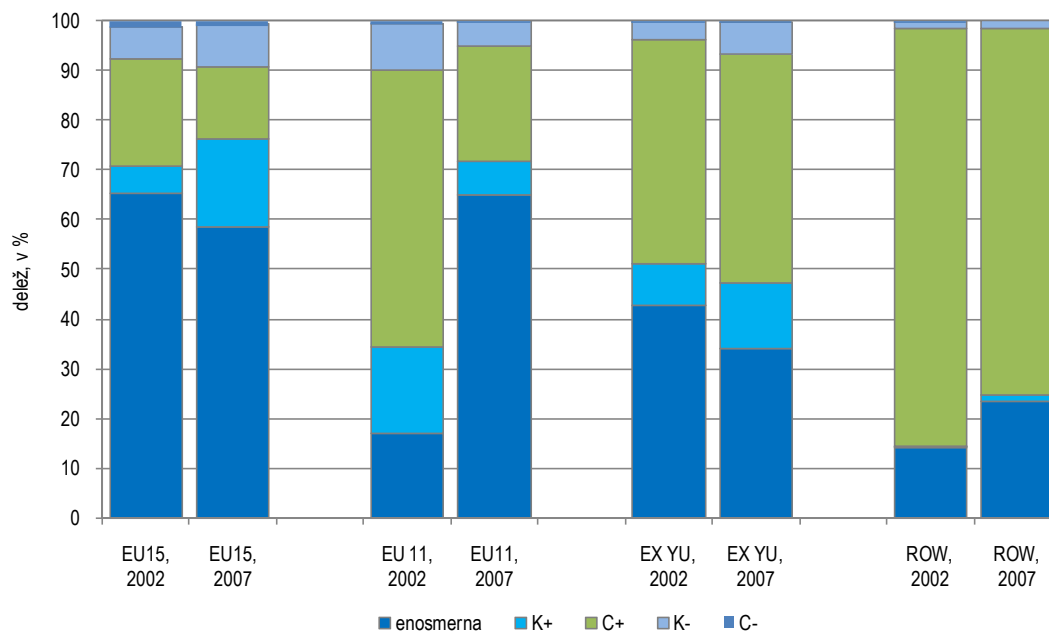
Opomba: rangirano po deležu kakovostne in cenovne konkurenčnosti.

Delež kakovostno konkurenčnih kmetijskih in živilskih proizvodov v izvozu je največji na trgih držav EU-15, delež cenovno konkurenčnih pa na trgih tretjih držav sveta. V izvozu na trge držav članic EU, in sicer tako na trge držav EU-15 kakor tudi EU-11, je več kakor polovica menjave kmetijskih in živilskih proizvodov enosmerna in v njej konkurenčnosti nismo mogli ugotavljati. Podrobnejši pregled menjave v segmentu dvosmerne menjave pa pokaže, da je bil v letu 2007 delež kakovostno konkurenčnih proizvodov večji v izvozu na trge držav EU-15 (18 %) kot na trge držav EU-11 (7 %). Hkrati je bil v izvozu na trge držav EU-15 tudi razmeroma visok delež kakovostno nekonkurenčnih proizvodov (9 %). Delež cenovno konkurenčnih proizvodov je bil predvsem v izvozu na trge EU-15 razmeroma nizek (14 %), višji pa na trge držav EU-11 (23 %), držav bivše Jugoslavije (46 %) in predvsem preostalih držav sveta (74 %). V zadnjem petletnem obdobju je bilo opazno predvsem povečevanje deleža kakovostno konkurenčnih proizvodov v izvozu v EU-15 (s 6 % na 18 %) in v države bivše Jugoslavije (z 8 % na 13 %). V državah EU-11 se je hitro povečeval delež enosmerne trgovine (s 17 % na 65 %), delež kakovostno in cenovno konkurenčnih

⁴¹ Podrobneje smo proučevali (ne)konkurenčnost v skupini sadje v letu 2006 in ugotovili, da je bila večina teh proizvodov nekonkurenčnih v segmentu cene in tudi kakovosti. Edina izjema so bile hruške in kutine v izvozu na bosanski trg, kjer smo ugotovili kakovostno konkurenčnost, ter jabolka v izvozu na avstrijski trg, kjer smo ugotovili cenovno konkurenčnost (Kovač in Majkovič, 2007). Pri tem je treba poudariti, da je bila metodologija ugotavljanja konkurenčnosti za razliko od pričujočega dela, kjer se osredotočamo predvsem na izvozno konkurenčnost, aplicirana na nivoju celotne menjave (uvoz + izvoz).

proizvodov pa zniževal (s 17 % na 7 % in s 56 % na 23 %). V izvozu na trge držav tretjega sveta se je enosmerna trgovina nekoliko povečala na račun zniževanja cenovno konkurenčne menjave (gl. Slika 17).

Slika 17: Ugotovljena struktura (ne)konkurenčnosti, po izvoznih trgih, leto 2007

Vir podatkov: SURS, lastni preračuni.

4 SKLEPNE MISLI

V obdobju, ki smo ga zajeli v analizo dogajanj blagovne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov, so se dogajale izjemno pomembne sistemske spremembe. Blagovna menjava je bila na začetku obdobja pod močnim vplivom trgovske politike, ki je precej ščitila domačo proizvodnjo kmetijskih in živilskih proizvodov pred konkurenco iz tujine, hkrati pa z izvoznimi spodbudami stimulirala slovenske izvoznike teh proizvodov. Razmere so se hitro spreminjale, skupaj z njimi pa se je spreminjala, prilagajala in preusmerjala tudi zunanjetrgovinska menjava. Analiza dogajanj omogoča široko paleto pregledov in ugotovitev, pri našem delu pa smo želeli prikazati zlasti osnovno stanje in trende. Strnemo ga lahko v naslednje skupine:

(i) Slovenija je razmeroma velika in vse večja neto uvoznica hrane. Negativni saldo menjave kmetijskih in živilskih proizvodov Slovenije s tujino je razmeroma velik in je v analiziranem obdobju 2002–2007 naraščal. V letu 2007 je znašal 814 milijonov EUR, kar je glede na leto 2002 pomenilo čez 130-odstotno rast. Uvoz se je povečeval precej hitreje od izvoza, zato se je njegova pokritost z izvozom znižala, s 53,7 % na razmeroma zelo skromnih 44,1 %. Prispevek kmetijskih in živilskih proizvodov k skupnemu nacionalnemu negativnemu saldu je v letu 2007 znašal skoraj 39 %, kar je ob dejstvu, da so ti proizvodi k skupnemu uvozu prispevali le 6,8 %, k skupnemu izvozu pa le 3,3 %, relativno veliko. Saldo menjave je v večini od štiriindvajsetih skupin negativen, najslabši pa v treh s stališča zdrave in uravnotežene prehrane izjemno pomembnih skupinah rastlinskega izvora: sadje, zelenjava in žita. Slovenija dosega pozitivni saldo predvsem v nekaterih sektorjih živinorejskega izvora, zlasti v skupinah mlečni izdelki in jajca ter izdelki iz mesa in rib. Razmeroma visoka vrednost uvoza iz rastlinskega dela pridelave je zaradi nizke samooskrbe pričakovana, morda pa je nekoliko presenetljiva visoka vrednost uvoza iz živinorejskega sektorja – očitno gre tu za iskanje čim ugodnejših tržnih pogojev. Največ trgovanja poteka s sosednjimi štirimi državami in z Nemčijo, kar je s stališča neprimernosti daljšega transporta zaradi hitre pokvarljivosti blaga tudi povsem pričakovano. Menjava Slovenije s članicami Evropske unije se krepi, pri čemer pa se uvoz proizvodov povečuje precej hitreje od izvoza. Iz tega je mogoče sklepati, da se slovenska kmetijska in živilska gospodarstva pri prodoru na te najzahtevnejše trge soočajo z mnogimi problemi.

(ii) Slovenija v mednarodni menjavi trguje predvsem s predelanimi kmetijskimi in živilskimi proizvodi, pri čemer je posebej ugodno, da je njihov delež v izvozu višji kakor v uvozu. Kmetijski in živilski proizvodi se pogosto obravnavajo skupaj kot »proizvodi prehranske verige« ali preprosto »hrana«, pa vendar gre v osnovi za proizvode, pridelane oziroma predelane v dveh dejavnostih, ki sta po standardni klasifikaciji dejavnosti povsem samostojni in ločeni⁴². Z razmejitvijo smo ugotovili, da je bila v letu 2007 tretjina teh proizvodov v menjavi nepredelanih, skoraj dve tretjini pa predelanih. To je bilo pričakovano, saj razvitejše države običajno trgujejo s proizvodi z višjo dodano vrednostjo. S stališča doseganja gospodarske rasti je spodbudno dejstvo, da je delež izvoženih predelanih proizvodov nekoliko višji kot uvoženih, pa čeprav v letu 2007 le za 4 odstotne točke. Manj spodbudni pa so trendi v analiziranem petletnem obdobju. V izvozu se namreč povečuje delež nepredelanih, zmanjšuje pa delež predelanih proizvodov. Delež slednjih se je v obdobju 2002–2007 znižal kar za 13 odstotnih točk, z 80,4 % na 67,4 %. V veliki meri gre pri tem za izvoz v skupini mlečni izdelki in jajca, iz katere je bilo v letu 2007 kar 86 % proizvodov nepredelanih in le 14 % predelanih. S tem so bile izgubljene možnosti za precejšen del ustvarjene dodane vrednosti.

⁴² Kmetijstvo je del dejavnosti A (Kmetijstvo, lov in gozdarstvo), proizvodnja hrane, pijač in krmil pa del dejavnosti D (Predelovalne dejavnosti). Po novi standardni klasifikaciji dejavnosti je k dejavnosti A priključeno še ribištvo. Proizvodnja živil, pijač in izdelkov je tudi po njej še vedno v sklopu Predelovalnih dejavnosti, vendar se zdaj združujejo pod oznako C.

(iii) Naša analiza ugotavljanja konkurenčnosti zunanjetrgovinske menjave kmetijskih in živilskih proizvodov ni pokazala dobrega stanja v slovenskem prostoru. Da smo lahko ugotavljali (ne)konkurenčnost proizvodov, smo v analizo zajeli proizvode na najnižji – šestmesečni ravni. Po izločitvi enosmerne trgovine, kjer konkurenčnosti po izbrani metodologiji ni bilo mogoče proučiti, smo ugotovili, da je v menjavi le dobra tretjina proizvodov konkurenčnih zaradi priznane kakovosti (v letu 2007 36,5 %), slaba desetina pa zaradi ugodne cene (v letu 2007 9,9 %). Zaželeno je predvsem prva skupina konkurenčnosti, ker gre pri njej za neto izvoz po cenah, ki presegajo cene teh proizvodov v uvozu. Izvozniki so uspešni kljub visokim cenam svojih proizvodov, ker jim trg kakovost priznava. Seveda pa je dobrodošla tudi cenovna konkurenčnost, ko je prodor na tuje trge prav tako uspešen, čeprav v tem primeru zaradi nizkih izvoznih cen proizvodov. V nasprotnem primeru, če so izvozne cene višje od uvoznih, izvoz pa nižji od uvoza, govorimo o cenovni nekonkurenčnosti. Te ni veliko, a kljub temu obstaja (v letu 2007 0,4 %). Precej več je nekonkurenčnih na področju kakovosti (v letu 2007 9,1 %), kar pa je najbolj problematična skupina. Proizvajalci na tuje trge ne morejo prodreti, čeprav so cene njihovih proizvodov relativno nizke. Gre za neto uvoz, čeprav so uvozne cene višje od izvoznih. Gibanja pri doseganju konkurenčnosti v zadnjih letih niso spodbudna, saj se povečuje delež proizvodov, kjer konkurenčnosti ne moremo ugotoviti. Pri tem posebej poudarjamo, da je konkurenčnost izjemno težko merljiva in tudi uporabljena metodologija ne daje odgovorov na vsa vprašanja⁴³.

Pri razmišljanju o izboljšanju stanja v doseganju višje konkurenčnosti slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov smo si postavili nekaj osnovnih vprašanj:

- Kakšen je vpliv obsega osnovne kmetijske pridelave na konkurenčnost? Pridelava kmetijskih surovin je predpogoj za vsako blagovno menjavo, če seveda odmislimo možnost osnovnega čistega trgovanja, torej uvoza zaradi izvoza. Tudi uporabljena metodologija ugotavljanja konkurenčnosti izhaja iz obsega menjave, saj po njej dejavnost ne more biti (ne cenovno in ne kakovostno) konkurenčna, če gre za neto uvoz, torej če uvožena količina presega količino v izvozu. Slovenija je velika neto uvoznica hrane in ima presežke le v nekaterih (večinoma živilskih) kmetijskih dejavnostih, obseg neto pridelave pa je v povprečju razmeroma skromen in se v zadnjih nekaj letih povečuje le v redkih sektorjih kmetijstva. Država si sicer s pomočjo kmetijske politike prizadeva vsaj ohraniti osnovno dejavnost, vendar možnosti večje pridelave še zdaleč niso izkoriščene. Poseben problem, ki ga kaže izpostaviti, je nujna večja stopnja produktivnosti v kmetijstvu. Nujno bi bilo izboljšati izobrazbeno in starostno strukturo kmetijskih pridelovalcev. Ti bi se morali hitreje in bolj odzivati na tržna

⁴³ Dobljene rezultate o konkurenčnosti slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov smo želeli primerjati z rezultati morebitnega primerljivega ugotavljanja konkurenčnosti za povprečje v evropskem ali drugem prostoru, vendar so bili rezultati našega iskanja analiziranja po primerljivi metodologiji precej skromni. Na splošno avtorji večinoma ugotavljajo, da je enosmerno trgovanje s temi proizvodi značilno za večino majhnih gospodarstev, dvosmerna trgovina pa je značilnost velikih. Bojnec in drugi (2006) so ugotavljali, da je za izmenjavo agroživilskih proizvodov novih članic EU še vedno značilno prevladovanje medpanožne enosmerne trgovine. Zelo visok delež tovrstne mednarodne menjave nakazuje na specializacijo in višje prilagoditvene stroške v primerjavi z znotrajpanožno dvosmerno trgovino. Za posamezne države poročajo o precej različnem deležu ugotovljene konkurenčnosti v segmentu kakovosti. Konkurenčnost kmetijskega in živilskega sektorja na območju EU-15 je analiziral Banterle (2005). Med najbolj konkurenčne članice je prišteval Nizozemsko, Francijo, Belgijo in Španijo, medtem ko je Veliko Britanijo, Avstrijo, Portugalsko, Švedsko in Finsko označil kot države s šibko sektorsko konkurenčnostjo. Velja omeniti, da omenjeni avtor, kakor tudi avtorji ostalih sorodnih študij, ni uporabljal primerljivih podatkovnih baz in enake metodologije kot smo jo uporabljali pri našem delu, zato neposredna primerjava rezultatov z našimi ni primerna. Tuji avtorji (npr. Chevassus-Lozza in Latouche, 2008; Disdier in drugi, 2007; Ugland in Veggeland, 2006; Frahan in Vancauteran, 2006) se analiziranja obsežne tematike konkurenčnosti lotevajo z mnogih vidikov, v veliki meri tudi v luči pomena zapletenih nekarinskih ovir. Te namreč močno vplivajo na konkurenčnost proizvodov kmetijskega in živilskega sektorja, hkrati pa v obdobju, ko hrana zopet pridobiva pomen izrazito strateške dobrine, še močneje stopajo v ospredje.

povpraševanja kupcev, zaradi izjemne razdrobljenosti pridelave pa tudi med seboj povezati v organizacijah in združenjih.

- Kakšen vpliv imajo razmeroma slabe vezi v celotni agroživilski verigi? Tudi za to verigo velja, da je njena skupna in končna moč zelo odvisna od stopnje moči njenega najšibkejšega člana. Za živilskopredelovalno industrijo v Sloveniji je znano, da ima razmeroma nizko raven raziskovalno-razvojnne dejavnosti in precejšnje rezerve v učinkovitejši organizaciji dela, učinkovitejšem trženju, horizontalnem in vertikalnem povezovanju ter sodelovanju v shemah kakovosti. Zaradi slabe povezanosti med primarno pridelavo in sekundarno predelavo se vse bolj povečuje izvoz surovega nepredelanega mleka in žive živine, predvsem v sosednji državi članici Evropske unije (Italijo in Avstrijo). Tam kmetje dosegajo višje cene in so deležni ugodnejših pogojev sodelovanja, hkrati pa se domača živilsko predelovalna industrija sooča s pomanjkanjem surovin. Iskanje skupnih rešitev je dolgoročno gotovo v velikem interesu za vse člene v verigi.
- Kako poiskati večje možnosti za dodatno uveljavljanje na obstoječih trgih in prodor na nove konkurenčne izvozne trge? Izziv je zelo velik zlasti v razmerah globalne gospodarske in finančne krize, saj podatki in napovedi kažejo, da bo celotno evrsko gospodarstvo letos prvič po uvedbi evra zašlo v recesijo. Upad bodo čutile tudi tri največje trgovske partnerice Slovenije na tem področju, to so Italija, Avstrija in Nemčija. Kljub temu s povprečnim naraščanjem kupne moči prebivalstva na dolgi rok, pa tudi z nekaterimi drugimi dejavniki, ki se neredko odvijajo sočasno, npr. s povečevanjem števila majhnih gospodinjstev in večjo prisotnostjo žensk na trgu dela, narašča tudi zahtevnost kupca v smislu povpraševanja po polpripravljenih in predelanih živilskih proizvodih. Morda hkrati vse bolj prihaja čas za nujne nove pogumne korake ne samo za ponovni prodor na trge bivše Jugoslavije, pač pa tudi na povsem nove trge, na primer v Aziji in celo Afriki.
- Kako uspešneje unovčevati sicer pogosto priznano visoko kakovost slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov? Slovenija bi morala v promocijo svojih kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov vložiti bistveno več kakor doslej. Nujno je čim hitreje postaviti okvirne generične promocije kmetijskih in živilskih proizvodov, pospešeno uvajati blagovne znamke in nenehno skrbeti za dvig predvsem kakovostne konkurenčnosti. Možnosti za povečanja prodaje slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov na tujem trgu so omejene zaradi delovanja ekonomij obsega, zato je prav usmeritev h kakovostni konkurenčnosti izjemnega pomena. Ponovno je treba opozoriti, da je to pomembno za ponudnike, ki so vključeni v mednarodno menjavo, in tudi za druge, ki niso, saj se s sprostivjo menjave povečuje prisotnost konkurenčnih zunanjih ponudnikov na lokalnem domačem trgu. Izbire torej skorajda ni: izboljšanje konkurenčne sposobnosti je gotovo več kot nujno.

SEZNAM LITERATURE IN VIROV

1. Aiginger, K.: 1997. The Use of Unit Values to Discriminate between Price and Quality Competition. *Cambridge J Econ* 21: 571–592.
2. Aiginger, K.: 1998. Unit Values to Signal the Quality Position of CEECs. V: Y. Wolfmayr (ur.), *The Competitiveness of Transition Countries*. Paris, OECD proceedings: 93–121.
3. Banterle, A.: 2005. Competitiveness and Agri-Food Trade: An Empirical Analysis in the European Union. Predstavljeno na 11th Congress of the EAAE (European Association of Agricultural Economists) »The Future of Rural Europe in the Global Agri-Food System«. Kopenhagen, Danska: 13 str.
4. BEC (Broad Economic Categories, Revision 3). Dostopno na <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=10&Lg=1>.
5. Bojnec, Š. in Fertő, I.: 2008. Price Competition vs. Quality Competition: The Role of One-Way Trade. *Acta Oeconomica*, 58(1): 61-89.
6. Bojnec, Š. in Novak, M.: 2005. Metodologija za ugotavljanje konkurenčnih prednosti in pozicioniranje sektorjev slovenskega gospodarstva po konkurenčnosti blagovne menjave. *IB rev.* Ljubljana, 2005, vol. 39, no. 1–2: 4–25.
7. Bojnec, Š., Majkovič, D. in Turk, J.: 2006. Prevalence of Key Developments in Trade of Agro-Food Produce in the New Member States of the European Union. Predstavljeno na 98th EAAE Seminar, Chania.
8. Buturac, G. in Rajh, E.: 2006. Vertical Specialization and Intra-Industry Trade: The Case of Croatia. *Ekonomiska istrazivanja*, 2006, vol.19, št. 1: 1–8.
9. Chevassus-Lozza E. in Latouche K.: 2008. Heterogeneous firms and trade costs: a reading of French access to European agro-food markets. Predstavljeno na ETSG 2008 Conference, Warsaw.
10. Disdier, A.C., Fontagné L., in Mimouni, M.: 2007. The Impact of Regulations on Agricultural Trade: Evidence from SPS and TBT Agreements. *TradeAG Working Paper 06/22*: 37 str.
11. Erjavec, E. in Kuhar, A.: 2000. Slovenska živilskopredelovalna industrija in Evropska unija. Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko. Domžale: 168 str.
12. Eurostat: 2009. External and intra-EUROpean Union trade. Data 2002–2007. *Pocketbooks*. Luxembourg: 104 str. Dostopno na <http://www.eds-destatis.de/en/publications/detail.php?th=6&k=1&dok=2096>.
13. Frahan, H. in Vancauteren M.: 2006. Harmonization of Food Regulation and Trade in the Single Market: Evidence from Dissaggregated Data. *Eur Rev Agric Econ* 33(3): 337-360.
14. Kombinirana nomenklatura s carinskimi stopnjami za leto 2009, Uradni list EU, L 291, 31. oktober 2008.
15. Kovač, M. in Majkovič, D.: 2008. Nekatere značilnosti slovenske zunanje trgovine v sektorju sadjarstva. Zbornik referatov 2. slovenskega sadjarskega kongresa z mednarodno udeležbo. Krško, 31. januar–2. februar 2008. 2. del. Ljubljana: 413–420.
16. Majkovič, D., Bojnec, Š., in Turk, J.: 2007. Developments of new member's EU trade : evidence from the Slovenian food sector. *Post-communist economies* 19 (2): 209–223.
17. Majkovič, D.: 2007. Slovenska zunanja trgovina s kmetijskimi in živilskimi proizvodi – analitičen pristop in modeliranje: doktorska disertacija. Doktorske disertacije podiplomskega študija Fakultete za kmetijstvo. Maribor: 186 str.

18. SURS, spletna stran, podatkovni portal. <http://www.stat.si/>
19. Ugland T., Veggeland F.: 2006). Experiments in Food Safety Policy Integration in the European Union, *Journal of Common Market Studies*, 44 (3): 607–624.
20. WTO (World Trade Organisation): 2004. World Trade Report. Exploring the linkage between the domestic policy environment and international trade: 276 str.